

БЮЛЕТЕНЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ

Засновник:

Національна асоціація
кредитних спілок України

Свідоцтво про реєстрацію:
КВ №10354 від 06.09.2005 року

Виходить з квітня 2005 року

Передплатний індекс — 94634

Випускаючий
редактор — Оксана Гайдук

Дизайн, макетування
та верстка — Андрій Козинець

Передрук
можливий лише
з посиланням на "Бюлетень
кредитних спілок України"

Національна асоціація
кредитних спілок України

Адреса:
вул. В.Чорновола, 25, 19-ий
поверх, к.49, Київ, 01135
тел./факс: (044) 501-18-75
електронна адреса:
unascu@unascu.org.ua

ЗМІСТ НОМЕРА:

20-річчя відродження кредитних спілок в Україні

1992 рік - початок відродження кредитних спілок в Україні 2

Фінансовий аналіз

Аналіз фінансової звітності кредитних спілок - членів НАКСУ
за 2011 рік 13

Динаміка показників членів НАКСУ

Динаміка основних показників кредитних спілок - членів НАКСУ
(станом на 01/01/2012) 21

З життя кредитних спілок

"Все для селянина, для його добробуту" 24

Навчання

Семінар НАКСУ "Звітні дані 2012" 27

Поради та рекомендації

Забезпечення зобов'язань у кредитних відносинах 29

Оскарженню не підлягає! 33

Про новели в практиці застосування судами
законодавства при вирішенні спорів, що виникають
із кредитних правовідносин 34

Зміни у Порядку надання інформації щодо відстеження
(моніторингу) фінансових операцій 42

1992 РІК - ПОЧАТОК ВІДРОДЖЕННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

20 років тому, після десятків років забуття, на українських теренах поступово почали з'являтися перші кредитні спілки. Тоді для нового покоління кооператорів-ентузіастів ця справа видавалась досить цікавою, однак майбутнє цих установ, за відсутності жодного законодавчого забезпечення та, найголовніше, непопулярності у населення, ввижалося вельми туманним.

Наша сьогоднішня бесіда — з Президентом Національної асоціації кредитних спілок України Петром Козинцем, людиною, яка безпосередньо керувала процесом відродження та становлення КС, про перші роки діяльності очолюваного ним Оргкомітету, завдяки якому Україна долучилася до світового руху кредитних спілок.

— Петре Миколайовичу, як виникла ініціатива відкрити кредитні спілки в Україні?

— Ще у 1991 році делегація Верховної Ради України на чолі з тодішнім Головою Верховної Ради Л. Кравчуком відвідала з офіційним візитом Сполучені Штати Америки і Канаду. У ході візиту вони мали ряд зустрічей з представниками української діас-

пори у цих країнах, які познайомили їх з українськими кредитними спілками і представниками Всесвітньої Ради кредитних спілок (WOCCU). За результатами цієї поїздки Леонід Кравчук доручив більш детально вивчити це питання члену делегації, Голові Комісії Верховної Ради Василю Євтухову, який згодом до цієї роботи залучив і свого колегу, Голову іншої Комісії ВР Володимира Пилипчука. Згодом ці два члени Президії мали зустрічі з представниками

В.І. Євтухов, Голова Комісії ВР України, координував перші кроки відродження КС

Зустріч з В.М.Пилипчуком, Головою комісії ВР України, II міся, 1992 р.

міжнародного кредитно-кооперативного руху в Женеві, і за результатами тих зустрічей вони запросили делегацію WOCCU та представників української діаспори до України вивчити на місці можливість відродження кредитних спілок у нашій державі.

— Чому вибір зупинився саме на них?

— Це були політично нестабільні часи, коли у парламенті існувала прокомуністична більшість (239 із 450) та демократична меншість. При цьому, в обох таборах були як більш радикальні, так і помірковані. Василь Євтухов і Володимир Пилипчук, з одного боку, були з різних таборів, з іншого – обидва вони представляли помірковану частину тих таборів, націлену на розвиток промисловості та економічні реформи.

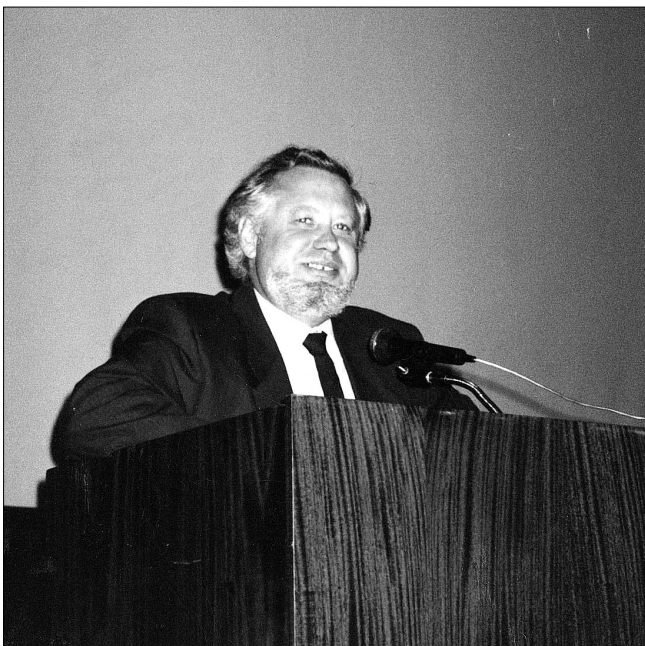
З В.І. Євтуховим під час II місії в Україні, 1992 р.

— Як була організована перша місія?

— У лютому 1992 року делегація у складі 9 осіб на чолі з Діном Махоном, який на той час очолював європейський офіс WOCCU в Женеві, прибула до України. Згідно з домовленістю, цей візит проходив коштом української сторони. Тоді довго вирішували, хто фінансуватиме перебування делегації в Україні, оскільки Укоопспілка, профспілки та інші структури відмовились займатися цим. Проте неабияку зацікавленість до делегації проявили Асоціація будівельних кооперативів (керівник Мерзляков) та Ліга підприємств з іноземним капіталом (керівник Погорелов), які згодом практично повністю оплатили перебування делегації. До речі, з огляду на сьогоднішній день, це були не такі вже великі гроші. На той час курс долара до карбованця становив 1:90, і повноцінне офіційне перебування делегації з дев'яти осіб понад тиждень в Україні вартувало близько тисячі доларів.

— Які заходи тоді були проведені?

— В ході перебування першої місії відбулися численні зустрічі в Комісіях Верховної Ради, Міністерстві фінансів, з підприєм-

В.Пилипчук, Голова Комісії ВР з економічних реформ, один із координаторів відродження руху КС від ВР України на Світовому форумі українських кредитівок в м. Києві

ницькими колами, громадськістю, декілька прес-конференцій та круглих столів. Члени делегації також відвідали ряд областей України, самим представницьким був виїзд до м. Кривий Ріг.

Цікаво, що далеко не одразу всі учасники зустрічей правильно зрозуміли принципи роботи та завдання кредитної кооперації. Деякі крупні бізнесмени одразу пропонували мільярдні економічні контракти та своє «покровительство».

— **Яким чином особисто Ви долучились до процесу відродження кредитної кооперації в Україні?**

— На той час я працював у Секретаріаті Комісії Верховної Ради України з базових галузей народного господарства, яку очолював Василь Євтухов. За дорученням Голови Комісії на мене було покладено опікування делегацією. Я забезпечував перебування іноземних делегацій в Україні, організовував прес-конференції, зустрічі у Міністерстві фінансів, Комісіях Верховної Ради і таке ін. Що цікаво, навіть після численних прес-конференцій з інформаційних повідомлень ЗМІ перший час було складно зрозуміти,

про що взагалі йдеться.

Пригадую, коли під час першої місії делегація мала відвідати ряд областей України, її прийом здійснювали або підприємницькі структури, або профспілкові чи громадські організації. Запамяталася зустріч в обкомі профспілок Дніпропетровської області, де виступи представників місії звучали англійською або українською мовою, перекладач перекладав російською, а мені доводилось перекладати з російської на українську і навпаки.

— **Розкажіть, будь ласка, про другу місію українських провідників.**

— Далі протягом кількох місяців тривало ділове листування, йшла підготовка другої місії з відродження руху кредитних спілок. До України вона прибула у червні 1992 року у складі 23 осіб. Місію очолювала Лісса Даннер, відповідальний представник ССА (Канадської кооперативної асоціації). До складу делегації входили також представники WOCCU, як і в першій місії, були представники міжнародної страхової компанії Кюна Мючуал. Ще задовго до того при Українській світовій кооперативній Раді був

створений комітет по сприянню відродженню кредитних спілок в Україні, який очолював Богдан Ватраль з м. Чикаго (США), у другій місії були представники цього комітету з Канади, Сполучених Штатів. У другій місії також був також Голова Ради Українських кооператив Австралії Мирослав Болюх.

В ході другої місії делегація відвідала майже всі області України,

Виступ П.Козинця на засіданні круглого столу, на якому було створено Оргкомітет по відродженню КС в Україні, 1992 р.

були проведені численні зустрічі, створені своєрідні ініціативні групи. Згідно з планом, на завершення перебування другої місії в Україні мав бути організований всеукраїнський круглий стіл за участю представників ініціативних груп з більшості областей, які відвідала делегація. Ініціативні групи були різні. В одних областях, де люди з більшим інтересом поставились до справи, на той час вже почали створюватись кредитні спілки. Але були і такі групи, які поставились до справи формально, про що свідчать протоколи про створення ініціативної групи певного міста у складі міського очільника, його водія і кухаря.

Під час круглого столу з активістами м. Кривий Ріг, II місія, 1992 р.

З протоколу № 1 засідання Всеукраїнського круглого столу по кредитових спілках (м. Київ, 19 червня 1992 року).

Г.О. Андрущук (віце-президент Українського руху підтримки малих підприємств, м. Київ): «Щоб заснувати кредитові спілки на Україні, потрібно створити закон для їх захисту. На мою думку, спілки потрібно створювати на базі кас взаємної допомоги».

І.М. Драгомірецька (голова Ради профспілки працівників зв'язку, м. Київ): «Кредитові спілки можуть створюватись на підприємствах, організаціях за галузевою ознакою на базі уже відживаючих кас взаємодопомоги. Ціль створення кредитових спілок — це допомога людям, а для цього потрібно провести велику організаційну роботу, щоб вони

знали, на що йдуть. Звичайно, для цього потрібно, щоб стабілізувалось економічне становище у нашій державі.

Кредитові спілки, які будуть створюватись, повинні об'єднувати всіх бажаних незалежно від національних чи будь-яких інших ознак, як професійні спілки».

В. Кибальний (голова Криворізької профспілки працівників охорони здоров'я): «У нас уже створена кредитова спілка, але позичок ми ще не даємо, а проводимо організаційну роботу. Ми готові розвиватись. Нам допомогли представники місії, і бажано отримати від них оцінку роботи наших спілок».

З. Романів (Всеукраїнське товариство «Просвіта», м. Київ): «Хочу подякувати усім за допомогу. Ми вже маємо маленький досвід, створена організаційна комісія, яка буде вести роботу серед наших членів. Ми будемо створювати спілки по регіонах. Ми не згодні з пропозицією професійних спілок, нам з ними не по дорозі. Треба створити Закон про кредитові спілки».

П. Козинець (представник Верховної

Ради України): «Треба спочатку створити кредитові спілки, а потім розробити для них закон. Організації, які тут зібралися, не повинні створювати конфронтацію між собою. Кожен може створювати спілки за своїм статутом. Треба працювати при тих законах, які є, а потім врахувати всі помилки і ініціювати новий закон. Представники сьогоднішнього круглого столу повинні створити координаційну раду, яка вестиме роботу по Україні».

О. Завіруха (Українська кооперативна Рада Канади): «В Канаді працюють різні кредитні спілки. З сьогоднішніх виступів випливає, що і в Україні такі будуть створені. Ми повинні знати, яка саме допомога потрібна українському рухові».

С. Українець (Федерація незалежних профспілок України): «Ми повинні започаткувати координаційну раду, яка працюватиме на розвиток справи. Зі свого боку ми допомагатимемо у створенні кредитних спілок».

Б. Ватраль (управитель КС «Самопо-

міч», м. Чикаго, США): «Ми гадаємо, що кредитові спілки наразі допоможуть народові України. Це ваші кредитові спілки, і ви повинні самі їх створювати. Враховуючи місцеві умови. І зараз ми тут знадимось, щоб вам у цьому допомогти».

— **Хто координував увесь процес?**

— На той час я, займаючись основною справою у Секретаріаті Верховної Ради, за дорученням Голови Комісії по сумісництву координував усі ці питання. Ідея полягала у тому, щоб Верховна Рада допомагала справі відродження руху КС усіма потрібними контактами, а далі буде створена певна структура, яка і займатиметься подальшим його розвитком самостійно. Але коли у Будинку профспілок України зібрали всеукраїнський круглий стіл, то це засідання, враховуючи політичну складову питання та антагонізм різних політичних сил, теж перетворилося в протистояння. Один із тодішніх лідерів профспілок України заявив, що вони готові стати координатором і займатись безпосередньо розвитком кредитної кооперації в Україні. Паралельно існувала Асоціація захисту прав споживачів, яка теж претендувала на організацію та координування процесу (по аналогії, як це відбувалося в Росії). Крім того, серед учасників круглого столу була велика група представників просвітянських організацій, які теж заявили про готовність очолити процес.

— **Яким був результат засідання?**

Петро Козинець та Богдан Ватраль

— Згідно з домовленістю в Комісії ВР, після закінчення засідання круглого столу моє завдання полягало у передачі подальшого супроводу процесу тим, хто буде це питання розвивати далі. Але коли постало пряме питання, хто саме візьметься за його організацію, виникла політична перепалка між представниками профспілок і просвітянами у стилі

«Хто більший патріот?». Проблему з легкістю вирішив усім добре відомий кооператор та громадський діяч з Канади Ярослав Скрипник, який сказав: «Чого ви тут сперечаєтесь? Навіщо ділити гетьманську булаву? Ми уже півроку працюємо з Комісією Верховної Ради, особисто з Петром Козинцем та його колегами, і у подальшому будемо працювати з цими людьми, а ви можете і далі обирати собі що завгодно». Ось таким чином вийшло так, що всі питання про голосування одразу відпали, беручи до уваги авторитет пана Скрипника. А мені, по суті, незаплановано, довелось очолити Оргкомітет з відродження кредитних спілок в Україні.

— Як саме було створено Оргкомітет?

— Формування Оргкомітету відбувалось на ступиним чином. Виборів як таких до Оргкомітету не було. З тих близько 50 осіб, присутніх на засіданні, хто хотів, добровільно входив до складу Оргкомітету, щоб на громадських засадах займатись подальшою розбудовою руху кредитних спілок, включаючи вирішення законодавчих питань. У результаті у списку опинились 18 людей.

У ході першої місії, коли вирішували,

Зустріч з О.О.Морозом, Головою комісії ВР, червень 1992 р.

хто буде цим займатись, під час перших засідань круглих столів, тривало «перетягування канату», хто буде головною силою. Укоопспілка, яка де-юре, є кооперативною організацією, цими питаннями займатись не захотіла і відмовилась надавати будь-яку підтримку. І коли в тих чи інших організаціях почали брати ініціативу на себе, такі спроби одразу відхилялися громадою, яка діяла за принципом «У нас було багато поводирів і командирів з різних політичних сил, але цю справу ми робитимемо самі. Ця справа поза політичною системою і не буде прив'язана до жодної політичної структури чи громадського об'єднання». У результаті так і склалося, на відміну від, скажімо, Польщі, де кредитні спілки створювались на базі відомої «Солідарності», яка була їх рушійною силою, чи Росії, де процесом опікувались представники Конфедерації товариств споживачів. В Україні відродження руху КС відбулося, по суті, на базі Верховної Ради за участю різних сил. До Оргкомітету увійшли і представники банкірів, перш за все, банку «АЖІО», представники профспілок, Товариства «Просвіта», бізнесових кіл, місцевих органів влади з облвиконкомів, журналісти.

Склад Оргкомітету з відродження кредитних спілок в Україні

1. Бабійчук Олександр Васильович — заступник голови Галицького комітету (м. Львів).
2. Кочетов Валерій Іванович — Спілка захисту споживачів Одеси.
3. Фалькович Григорій Аврамович — Асоціація захисту споживачів України.
4. Аржевітін Станіслав Михайлович — акціонерний банк «АЖІО».
5. Андрощук Геннадій Олександрович — віце-президент Українського фонду підтримки малих підприємств.
6. Попова Ліна Михайлівна — Асоціація захисту споживачів міст Запоріжжя, Дніпропетровська.
7. Удовиченко Володимир Петрович — голова міськвиконкому м. Славутича Київської області.
8. Гаврильчук Ірина Борисівна — відділ розвитку ринкових відносин при Київській обласній державній адміністрації.
9. Маковський Петро — кредитова спілка «Вигода», м. Стрий.
10. Українець Сергій Якович — Федерація незалежних профспілок України.
11. Драгомірецька Ірина Максимівна — голова Ради профспілки працівників зв'язку м. Києва.
12. Герасимова Галина Іванівна — правовий інспектор Української Ради профспілки працівників авіабудівної промисловості.
13. Фарафоновна Олімпіада Іванівна — голова профспілки будівельників, член кредитної спілки, м. Кривий Ріг.
14. Перетятко Ірина Георгіївна — голова профкому а/п «Криворіжіндустбуд», член кредитної спілки, м. Кривий Ріг.
15. Проданчук Микола Георгійович — НДІ медико-екологічних проблем, м. Чернівці.
16. Дробака Ярослава Олександрівна — бухгалтер Всеукраїнського товариства «Просвіта».
17. Шпоть Олексій Сергійович — консультант-референт народного депутата, Голова правління ТУМ УкрНДІП.
18. Козинець Петро Миколайович — Верховна Рада України, консультант Комісії з питань розвитку базових галузей народного господарства.

— Ні, після створення Оргкомітету частина з тих, хто до нього добровільно залучились, в подальшому ніякої участі в роботі не брали. З іншого боку, постійно з'являлися нові люди, які активно працювали на спільну справу.

Так, за результатами засідання круглого столу в червні не знайшлося бажаючих увійти до складу Оргкомітету від Тернопільської області. Через місяць від Тернопільщини в комітеті вже працювала Тетяна Білько. Тоді ж до його складу увійшли Ростислав Гайдаєнко та Сергій Прищепов («АЖІО»). У 1993 році у складі Оргкомітету вже були Андрій Оленчик (м. Тернопіль), Микола Кадацький (м. Харків), Наталія Тіпка («АЖІО»), Валерій Кокотов (м. Кривий Ріг) та інші.

З першого складу найбільш активними залишались Сергій Українець, Ірина Драгомірецька, Петро Маковський, Геннадій Андрощук, Григорій Фалькович, Станіслав Аржевітін.

— Коли саме в незалежній Україні почала діяти перша кредитна спілка? Хто ще нава-

жився долучитися до нової та незнайомої на той час справи?

— Ще до приїзду першої місії в Україну

П'ять перших стажуванців від КС України з лідерами українського кооперативного руху США та Канади

питанням кредитної кооперації цікавився Станіслав Аржевітін, і ще у 1991 році був проведений ряд заходів по створенню кредитної спілки працівників банку «АЖІО», яка почала працювати з початку 1992 року.

Після відвідин делегацією Дніпропетровської області у лютому 1992 року, зразу ж після зустрічей з профспілками, у Кривому Розі на базі профспілкової організації медпрацівників була створена кредитна спілка «Самопоміч», яка, по суті, формувалась в умовах відсутності відповідного законодавства на базі профспілкової каси взаємодопомоги, але на принципах, які пропагувала та делегація.

Під час роботи другої місії в Україні на базі Товариства «Просвіта» була створена кредитна спілка «Вигода» у м. Стрий Львівської облас-

ті. Крім кредитної спілки, при банку «АЖІО» діяла система комісіонерів (фінансових посередників між банком та населенням). На базі цієї системи також почали створюватися кредитні спілки в різних регіонах України. Перш за все, це були Дніпропетровська, Кіровоградська та Херсонська області. До кінця 1992 року в нашій державі де-

факто існувало вже близько 10 кредитних спілок. Деякі з них — при профспілкових та просвітянських організаціях, інші — на базі комісіонерів при банку «АЖІО».

— Повернімося до роботи Оргкомітету. Чим саме він займався?

— Активно працювати Оргкомітет почав з

Представники руху КС США, Австралії, України та Канади під час прес-конференції в приміщенні ВР України, II місія, 1992 р.

перших же днів свого створення. Першочерговим завданням було розпочати консультації з державними органами влади щодо можливості легалізації діяльності кредитних спілок. Було проведено ряд переговорів з представниками Міністерства фінансів, Міністерства юстиції України, і вже на другому засіданні Оргкомітету, яке відбулося 16 липня, до прийняття Закону про кредитні спілки, був підготовлений проект роз'яснювального листа щодо порядку реєстрації та умов оподаткування кредитних спілок. У ньому, зокрема, значилось, що «1. Кредитові спілки легалізуються і діють відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян», як громадські організації. 2. Кредитові спілки звільнюються від сплати реєстраційного збору та

Із заступником міністра фінансів України, II місяця, 1992 р.

користуються пільгами при сплаті податку на доходи...».

Крім того, Оргкомітет постійно працював з ініціативними групами в регіонах, кількість яких постійно збільшувалась, і займався розробкою законодавства про кредитні спілки.

Треба зазначити, що в жовтні на сесію Верховної Ради був винесений проект Закону «Про кредитні спілки», розроблений

Володимиром Пилипчуком. Під час голосування щодо його прийняття в першому читанні він був відхилений Верховною Радою. До речі, цей проект не знайшов підтримки і у членів Оргкомітету, оскільки не вирішував жодних організаційних можливостей для практичної діяльності кредитних спілок.

I місяця в Україну, 1992 р., ВР України

— Розкажіть про подальше розширення співпраці з представниками американської та канадської кредитної кооперації.

— У цей час Україну продовжували постійно відвідувати представники українських американських і канадських кредитних спілок та Всесвітньої Ради, які постійно співпрацювали з Оргкомітетом.

Окрім вищесказаного, Оргкомітет також займався формуванням першої делегації лідерів кредитних спілок України на тримісячне стажування у Сполучених Штатах. У результаті детального відбору Оргкомітет визначив кандидатури за погодженням з Централю українських кооперативів Америки (ЦУКА). Серед стажистів були Станіслав Аржевітін, Валерій Кибальний, Петро Маковський, Ірина Драгомірецька і Андрій Оленчик.

Того ж року вирішувалось питання про відкриття в Україні представництва з реалізації проектів USAID (США) та ССА (Канада). Оргкомітет займався легалізацією даних проектів в Україні, від вирішення усіх відповідних питань в органах державної влади до вибору та обладнання офісного приміщення.

З протоколу № 4 засідання Оргкомітету по створенню кредитних спілок в Україні (23 березня 1993 р.):

Порядок денний

1. Інформація кредитових спілок про свою діяльність (представники кредитових спілок).

2. Інформація про результати поїздки до США (Козинець П.М.).

3. Інформація про програму Всесвітньої Ради кредитових спілок (Дейл Мейджерс, Богдан Ватраль).

4. Про програму Канадської кооператив-

Зустріч з профспілковим активом м. Кривий Ріг, 1992 р, II місія в Україну

ної асоціації (Микуляк П.).

5. Про перспективні питання діяльності Оргкомітету (Козинець П.М.).

С.В. Прищепов (банк «АЖІО»): «При банку створена школа, де ведеться просвітницька робота щодо кредитних спілок, їх створення та принципів роботи. Вже готується друга група для навчання. Усі необхідні документи ми маємо завдяки колегам з Канади та США».

В.М. Кибальний (голова Криворізької профспілки працівників охорони здоров'я): «На сьогодні до нашої кредитової спілки входять 1800 осіб, 496 вже отримали кредити на суму 10 млн. купоно-карбованців. Спілку обслуговують 4 працівники. Розроблена комп'ютерна програма. Роботу стримує відсутність закону про кредитові спілки».

М.М. Кадацький (м. Харків): «Кредитова спілка — це специфічна організація. Ми взяли за основу дореволюційний досвід. Намагаємося робити так, щоб люди нам повірили і прийшли до нас як пайщики».

Дейл Мейджерс (ВРКС): «Ми бачимо, що ви вже багато зробили для розвитку кредитових спілок. Ми давно допомагаємо у цьому польським колегам. Я думаю, ви можете організувати поїздку до Польщі і на власні очі

побачити, як це відбувається, а також пройти там навчання. Крім того, ми дамо можливість членам вашого Оргкомітету поїхати на навчання до США. ООН зацікавлена в розвитку кредитових спілок на Україні і буде допомагати фінансово на технічні засоби і навчання».

— Як ішла реалізація проектів?

— Перший невеликий американський проект почав працювати в Україні влітку 1993 року. Це дало можливість Оргкомітету вести більш активну діяльність на його базі.

З кінця 1992 року штаб-квартирою Оргкомітету був офіс Українського союзу промисловців і підприємців (УСПП) на Хрещатику, 34, де я працював на той час директором департаменту. А з початком роботи американського проекту Оргкомітет отримав повне фінансове забезпечення, і з 1 вересня 1993 року він почав працювати на постійній основі на базі цього проекту. До його виконавчого органу тоді входили Ростислав Гайдаєнко, Наталя Мірошніченко, Ірина Дорошенко і я.

— У чому полягала лобістська робота Оргкомітету?

Зустріч з керівництвом WOCCU та КЮНА-Мючуал в м. Медісон, США, січень 1993 р.

— Восени 1993 року завдяки лобістським зусиллям членів Оргкомітету був підписаний Указ Президента України «Про Тимчасове положення про кредитні спілки». Оргкомітет безпосередньо займався розробкою типового Статуту кредитної спілки, який був згодом погоджений з Національним банком України. Це дало можливість уже на початку 1994 року абсолютно легально реєструвати кредитні спілки.

З протоколу № 6 засідання Оргкомітету по створенню кредитних спілок в Україні (26 січня 1994 року):

Порядок денний

- 1. Про Типовий статут кредитної спілки.*
- 2. Узгодження та реєстрація кредитних спілок.*
- 3. Підзаконні акти по розвитку кредитних спілок.*
- 4. Організаційна структура.*

Своє існування Оргкомітет припинив 9 червня 1994 року, коли була заснована Національна асоціація кредитних спілок України.

З Антоніо Гайосо, керівником Вашингтонського офісу WOCCU

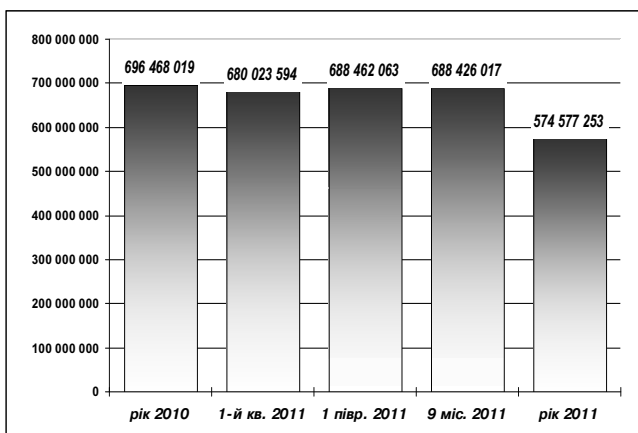
АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК – ЧЛЕНІВ НАКСУ ЗА 2011 РІК

Членами НАКСУ станом на 01.11.2012 є 139 кредитних спілок. У розрахунках даних, приведених на одну кредитну спілку, враховується 135 кредитних спілок - членів НАКСУ, що подали звітні дані за 4 квартали 2011 року.

ЗВЕДЕНІ ДАНІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК – ЧЛЕНІВ НАКСУ (ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ)

■ АКТИВИ

Діаграма 1. Сумарні активи кредитних спілок (грн.)

Активи кредитних спілок - членів НАКСУ на 1.01.2012 склали 574 577 253 грн., що свідчить про зменшення активів у порівнянні з 3-м кварталом 2011 року майже на 114 млн. грн. Така ситуація зумовлена тим, що в четвертому кварталі з членів НАКСУ виключено декілька кредитних спілок з великими активами. Якщо не враховувати дані кредитні спілки, зведені активи кредитних спілок - членів НАКСУ зросли за 4-й квартал майже на 5,5 млн. грн.

Уявлення про наявну структуру членства в НАКСУ дає наступна таблиця:

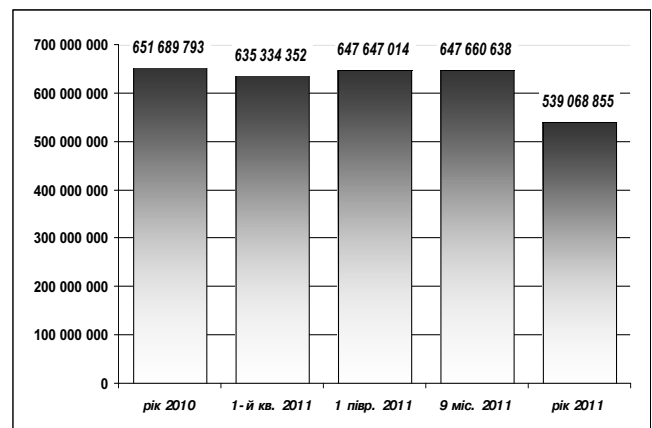
Таблиця 1. Структура кредитних спілок — членів НАКСУ за активами

	Кількість КС	% від загальної кількості КС	Активи	% від загальної суми активів	Середні активи по групі КС
Менше 100 тис. грн.	8	5,93%	516 841	0,09%	64 605
Від 100 до 500 тис. грн.	11	8,15%	3 012 062	0,52%	273 824
Від 500 тис. грн. до 1 млн. грн.	14	10,37%	10 197 686	1,77%	728 406
Від 1 до 2 млн. грн.	27	20,00%	40 019 784	6,97%	1 482 214
Від 2 до 5 млн. грн.	44	32,59%	144 231 261	25,11%	3 277 983
Понад 5 млн. грн.	31	22,96%	376 599 618	65,54%	12 148 375
	135	100%	574 577 253	100 %	4 256 128

Аналізуючи вищенаведену таблицю, слід зазначити, що середні активи кредитних спілок - членів НАКСУ в четвертому кварталі 2011 року зменшились на 626 тис. грн., і на 1.01.2012 вони склали 4 256 тис. грн.

■ КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ

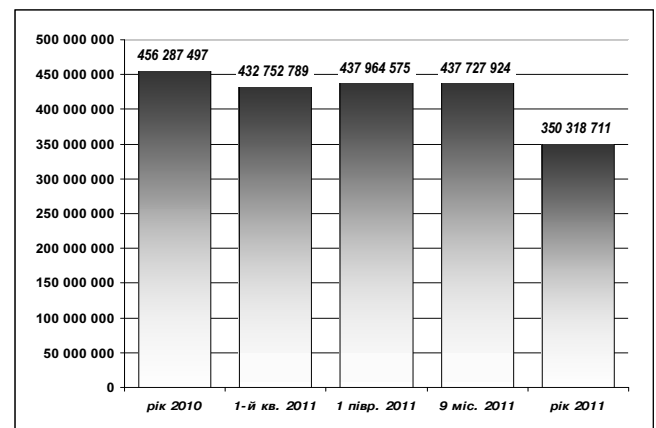
Діаграма 2. Кредитний портфель кредитних спілок (грн.)

На 1.01.2012 року кредитний портфель склав 539 068 855 грн., що свідчить про зменшення порівняно з 3-м кварталом на 16,7 %. Але, якщо не враховувати кредитні спілки, які вийшли з членів НАКСУ, в зведених даних за 3-й квартал 2011 року, то кредитний портфель в четвертому кварталі 2011 року майже не змінився. Питома вага кредитного портфеля в активах складає 93,8 %.

■ ЗАОЩАДЖЕННЯ

Діаграма 3. Заощадження членів кредитних спілок (грн.)

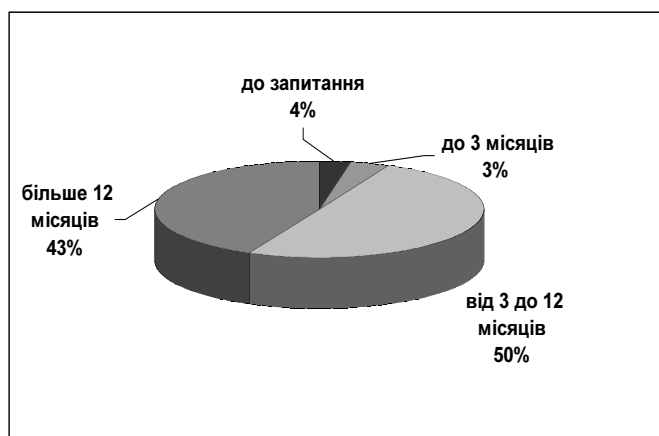
Заощадження членів на депозитні рахунки, порівняно з 3 кв. 2011 року, зменшились і склали

350,3 млн. грн. Не враховуючи вище зазначені кредитні спілки, заощадження членів кредитних спілок зменшилися на 1,2 %, або на 4 млн. грн.

Вклади членів КС на депозитні рахунки залишаються основним джерелом коштів у кредитних спілках - членах НАКСУ. Від процентних ставок за цими вкладами залежать, в основному, процентні ставки за кредитами.

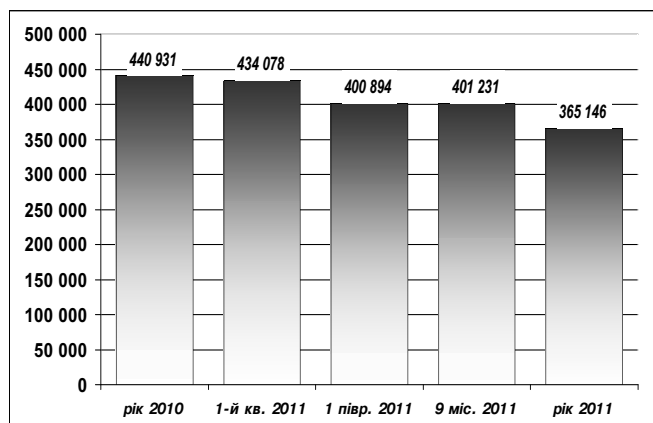
У четвертому кварталі структура вкладів на депозитних рахунках змінилася в бік збільшення на 11 % питомої ваги довгострокових вкладів за рахунок зменшення частки середньострокових вкладів. Частка безстрокових та короткострокових вкладів залишилася незмінною.

Діаграма 4. Структура вкладів на депозитні рахунки

■ КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

Діаграма 5. Кількість членів кредитних спілок

У четвертому кварталі кількість членів кредитних спілок зменшилась, і на 1.01.2012 року вона становила 365 146 осіб.

Наступна таблиця розкриває структуру кредитних спілок - членів НАКСУ за кількістю членів спілок.

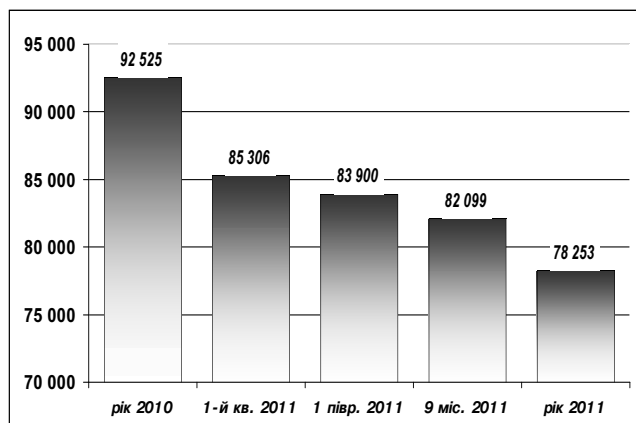
Таблиця 2. Структура кредитних спілок за кількістю членів

Кількість членів	Кількість КС	% від загальної кількості КС	Кількість членів КС	% від загальної кількості членів
Менше 100	3	2,22%	243	0,07%
від 100 до 500	25	18,52%	5 752	1,58%
від 500 до 1000	30	22,22%	21 195	5,80%
від 1000 до 2000	34	25,19%	48 762	13,35%
від 2000 до 5000	24	17,78%	74 760	20,47%
понад 5000	19	14,07%	214 434	58,73%
	135	100 %	365 146	100 %

Групи спілок, в яких обслуговується від 1000 до 2000 членів, залишаються найчисленнішими за кількістю (34 спілки). При цьому, 58,73 % членів обслуговуються у великих кредитних спілках з кількістю членів понад 5000 осіб. В кредитних спілках з кількістю членів до 1000 осіб обслуговується лише 7,45 % загальної кількості членства, в той же час, кількість таких спілок складає 42,96 % від загальної кількості КС - членів НАКСУ.

■ КІЛЬКІСТЬ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ

Діаграма 6. Кількість позичальників кредитних спілок

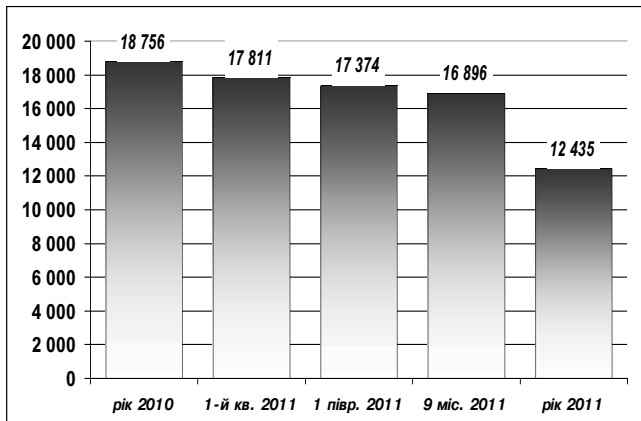

В четвертому кварталі 2011 року кількість позичальників знову зменшилась і склала 78 253 особи. Порівняно з 3-м кварталом вона зменшилась на 3,8 тис. осіб.

■ КІЛЬКІСТЬ ВКЛАДНИКІВ

Кількість вкладників кредитних спілок у третьому кварталі продовжувала зменшуватись, на кінець кварталу їх кількість становила 12 435 осіб.

Діаграма 7. Кількість вкладників кредитних спілок

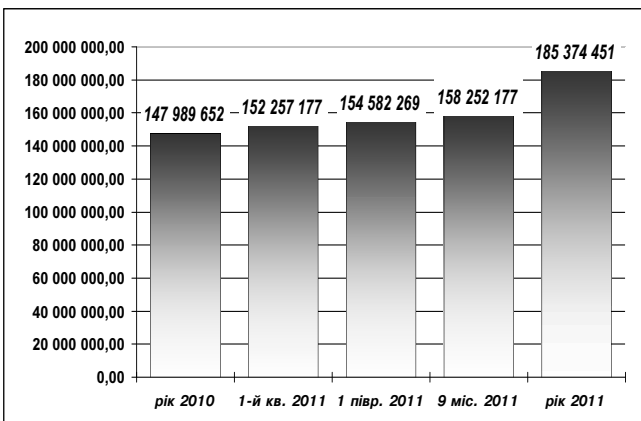

КАПІТАЛ КРЕДИТНИХ СПІЛОК — ЧЛЕНІВ НАКСУ

■ СУМАРНИЙ КАПІТАЛ

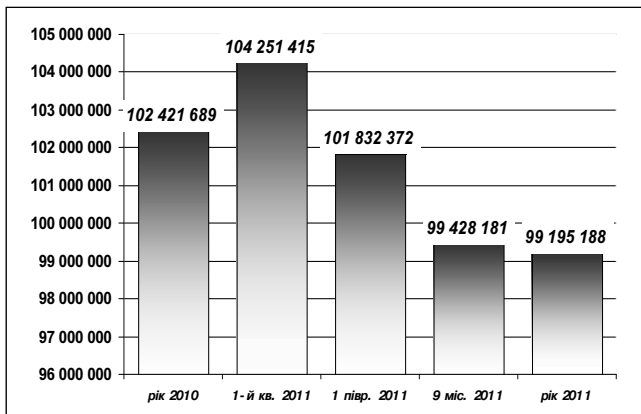
На 01.01.2012 сумарний капітал кредитних спілок склав майже 185,4 млн. грн., що на 27 млн. грн. більше, ніж у 3-му кварталі 2011 року, і на 37 млн. грн. більше за 2010 рік.

Діаграма 8. Сумарний капітал кредитних спілок (грн.)

■ ПАЙОВИЙ КАПІТАЛ

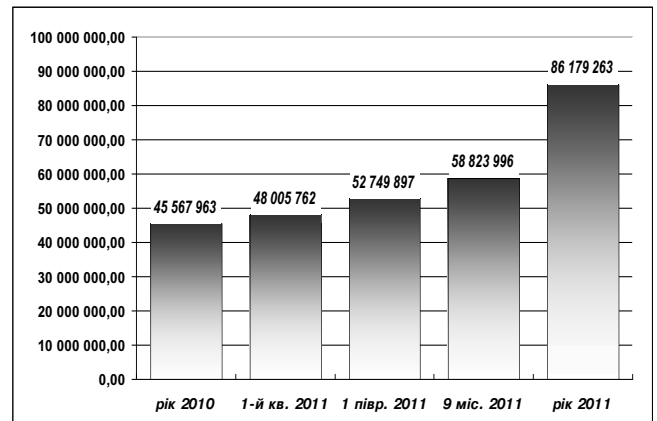
Діаграма 9. Пайовий капітал кредитних спілок (грн.)

Основною складовою капіталу кредитних спілок лишається пайовий капітал, питома вага якого у складі загального капіталу дорівнює 53,5 %. При цьому, у третьому кварталі цей показник дорівнював 62,8 %. На 1.01.2012 року сумарний пайовий капітал склав 99 195 188 грн., що майже на 200 тис. грн. менше, ніж його значення на 1.10.2011, таким чином структура капіталу кредитних спілок змінюється у бік збільшення питомої ваги власного капіталу.

■ ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

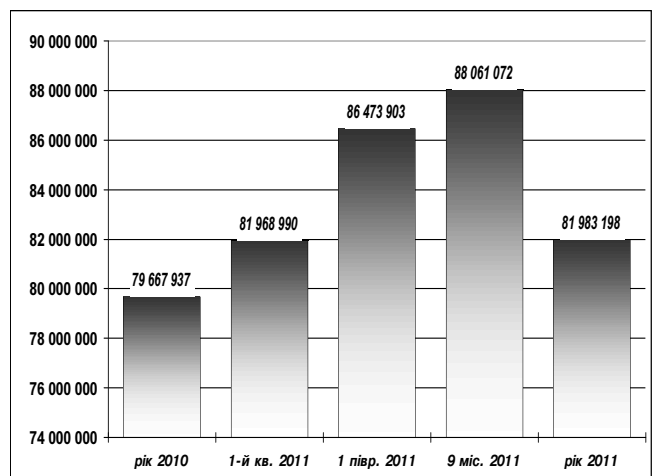
Діаграма 10. Власний капітал кредитних спілок (грн.)

У четвертому кварталі 2011 року власний капітал кредитних спілок - членів НАКСУ зріс на 27 млн. грн. і склав 86,2 млн. грн., що на 89 % більше, ніж у 2010 році. Значне збільшення власного капіталу є основною складовою зростання сумарного капіталу кредитних спілок.

■ РЕЗЕРВНИЙ КАПІТАЛ

Діаграма 11. Резервний капітал кредитних спілок (грн.)

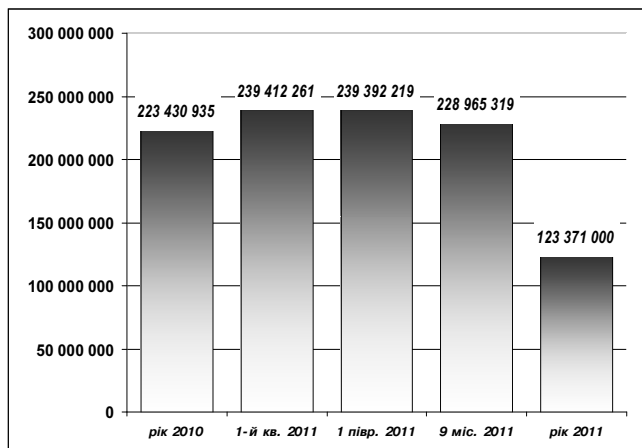
Сумарний резервний капітал зменшився у третьому кварталі 2011 року на 6 млн. грн. і склав майже 82 млн. грн.

ЯКІСТЬ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК - ЧЛЕНІВ НАКСУ

■ СУМА ПРОСТРОЧЕНИХ КРЕДИТІВ

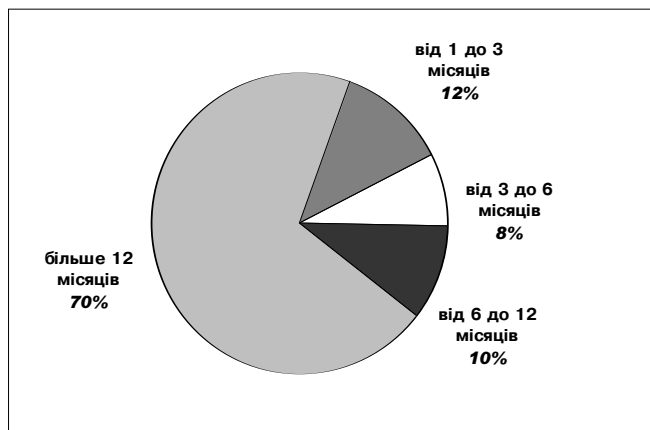
На 1.01.2012 року загальна сума прострочених кредитів зменшилась порівняно з минулим кварталом на 106 млн. грн. і склала 123,4 млн. грн. Значне зменшення суми прострочених кредитів зумовлене виходом з НАКСУ вищезгаданих кредитних спілок.

Діаграма 12. Сума прострочених кредитів (грн.)

Наступна діаграма дає уявлення про структуру прострочених кредитів:

Діаграма 13. Структура прострочених кредитів

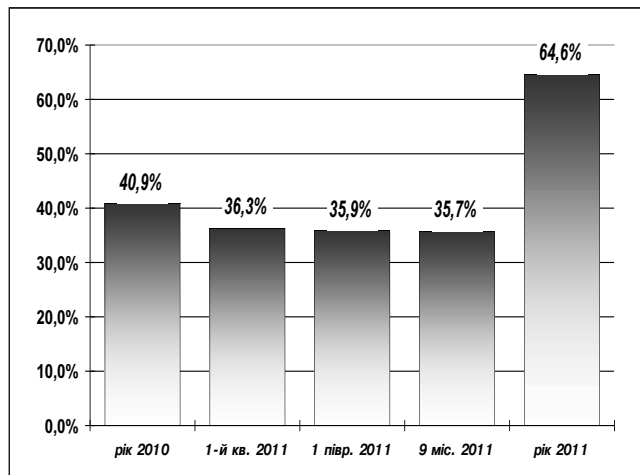
В структурі прострочених кредитів продовжують переважати прострочені кредити терміном більше 12 місяців, в той же час, внаслідок вищезгаданого виключення кредитних спілок, їх питома вага порівняно з минулим кварталом у загальній простроченості зменшилась на 11% одночасно зі зростанням частки прострочених кредитів першого та третього рівня.

Подальші діаграми відображають динаміку співвідношень РЗПВ до нормативного значення, простроченості до власного капіталу, а також співвідношення суми прострочених кредитів, не

перекритих РЗПВ, до кредитного портфеля по системі в цілому.

■ ДОСТАТНІСТЬ РЗПВ

Діаграма 15. Достатність резерву забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів (в процентах до нормативного значення)

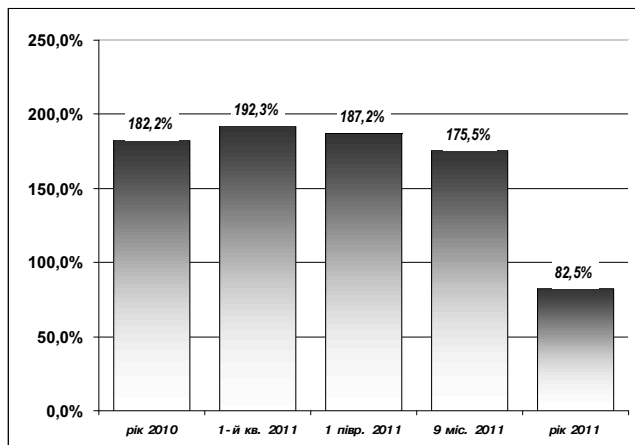

Співвідношення фактично сформованого РЗПВ до його нормативного значення в четвертому кварталі зросло, і на 1.01.2012 р. достатність РЗПВ, в процентах до нормативного значення, склала 64,6 %, що майже на 29 % більше, ніж станом на 1.10.2011 року.

■ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОСТРОЧЕНИХ КРЕДИТІВ ДО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

В четвертому кварталі 2011 року співвідношення прострочених кредитів до власного капіталу продовжувало зменшуватись і склало 82,5 %, що є наслідком зростання суми власного капіталу та зменшення суми прострочених кредитів.

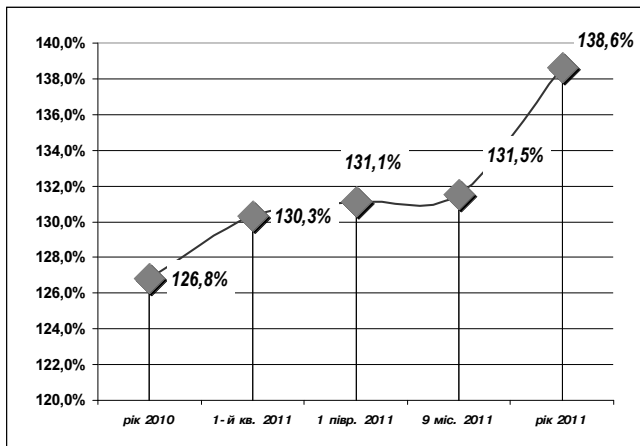
Діаграма 16. Співвідношення прострочених кредитів до власного капіталу

▶ ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НАКСУ

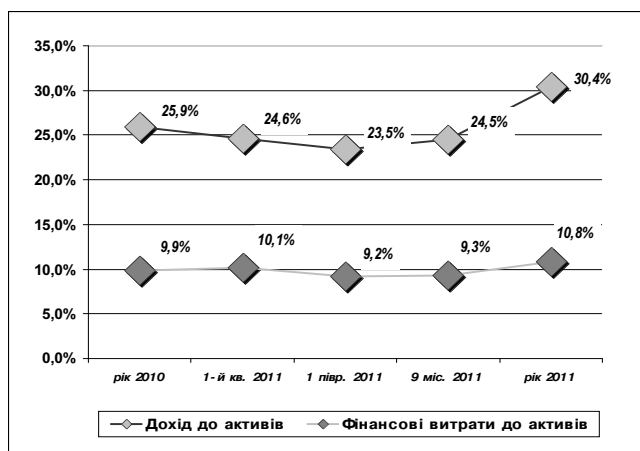
■ ДОХОДНІ АКТИВИ ДО ПЛАТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Діаграма 18. Співвідношення доходних активів до платних зобов'язань (нормативне значення: не менше 100%)

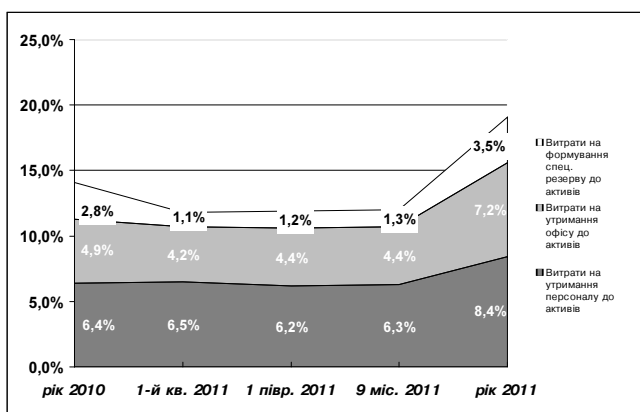
■ ДОХІД ДО АКТИВІВ, ФІНАНСОВІ ВИТРАТИ ДО АКТИВІВ

Діаграма 19. Співвідношення доходу до активів та фінансових витрат до активів

■ РОЗПОДІЛ ЗА ВИДАМИ ВИТРАТ

Діаграма 20. Розподіл за видами витрат кредитних спілок

Стрімке зростання співвідношення витрат до активів у четвертому кварталі є наслідком наведених вище причин, що призвели до зменшення середнього розміру активів.

Продовжують переважати витрати на утримання персоналу порівняно з витратами на формування спец. резерву (РЗПВ) та витратами на утримання офісу. На 1.01.2012 р. вони склали 7,2%, що на 3,7% більше за витрати на формування РЗПВ, які, в свою чергу, зросли на 2,2%.

Втім, для різних категорій кредитних спілок як структура витрат в цілому, так і структура операційних витрат мають певні особливості, про що свідчать дані наступних таблиць.

Таблиця 3. Загальна структура витрат кредитних спілок, %

Розмір активів	до 100 тис. грн.	від 100 до 500 тис. грн.	від 500 тис. грн. до 1 млн. грн.	від 1 до 2 млн. грн.	від 2 до 5 млн. грн.	понад 5 млн. грн.	Разом по НАКСУ
Процентні витрати разом	7,43	4,65	21,29	28,09	37,77	42,35	38,66
Операційні витрати разом	57,56	86,05	66,01	54,01	46,35	43,60	46,35
Витрати на формування РЗПВ	35,01	4,75	7,60	8,91	8,90	5,16	6,86
Витрати на формування резервного капіталу	0	2,30	1,01	2,73	3,19	2,58	2,71
Витрати на проценти на паї	0	2,25	4,09	6,26	3,79	6,31	5,42

Питома вага процентних витрат в цілому пропорційна розміру активів кредитних спілок. Найбільший відсоток процентних витрат притаманний спілкам з активами понад 5 млн. грн. Ця група кредитних має також найменший відсоток витрат на формування РЗПВ.

Розмір активів кредитних спілок впливає і на структуру операційних витрат. В цілому уявлення про структуру операційних витрат для різних груп кредитних спілок дає наступна таблиця:

Таблиця 4. Структура операційних витрат кредитних спілок

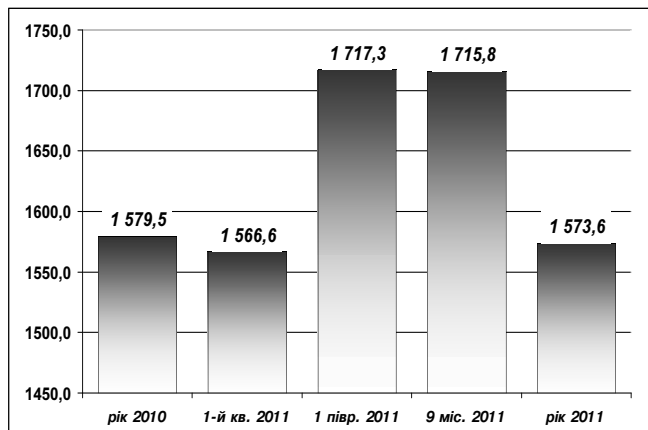
Розмір активів	до 100 тис. грн.	від 100 до 500 тис. грн.	від 500 тис. грн. до 1 млн. грн.	від 1 до 2 млн. грн.	від 2 до 5 млн. грн.	понад 5 млн. грн.	Разом по НАКСУ
Витрати на страхування кредитів та депозитів	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Зарплата	40,7%	61,3%	65,3%	57,4%	58,1%	57,0%	57,7%
Офісні витрати	57,8%	37,5%	33,6%	39,8%	40,7%	42,1%	41,2%
Витрати на формування спільних фінансових фондів	0,3%	0,5%	0,5%	1,1%	0,2%	0,1%	0,2%
Інші витрати	1,2%	0,7%	0,6%	1,7%	1,0%	0,8%	0,9%

Мінімальна питома вага витрат на оплату праці в складі операційних витрат притаманна кредитним спілкам з активами до 100 тис. грн. Ці ж спілки мають найбільшу частку витрат на утримання офісу.

ЗВЕДЕНІ ДАНІ ПО ЧЛЕНАХ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НАКСУ

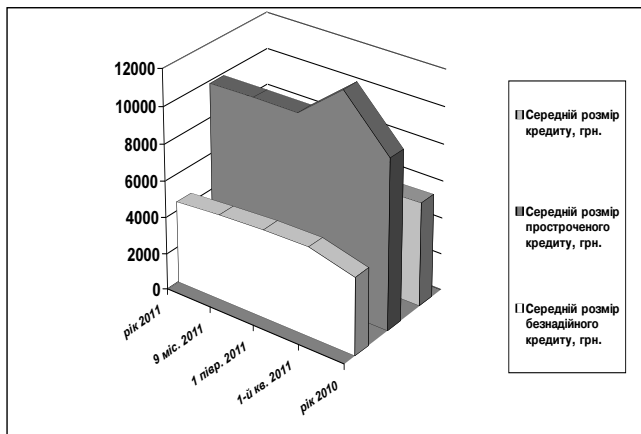
■ АКТИВИ НА ОДНОГО ЧЛЕНА СПІЛКИ

Діаграма 21. Активи на одного члена спілки (грн.)

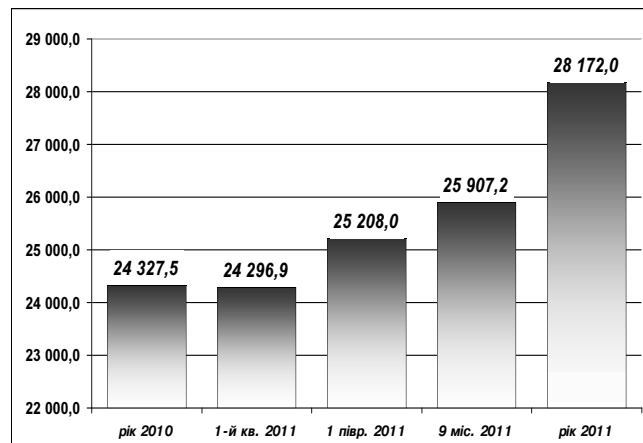
■ СЕРЕДНІ РОЗМІРИ КРЕДИТУ, ПРОСТРОЧЕНОГО КРЕДИТУ ТА БЕЗНАДІЙНОГО КРЕДИТУ

Діаграма 22. Середній розмір кредиту, середній розмір простроченого кредиту, середній розмір безнадійного кредиту (грн.)

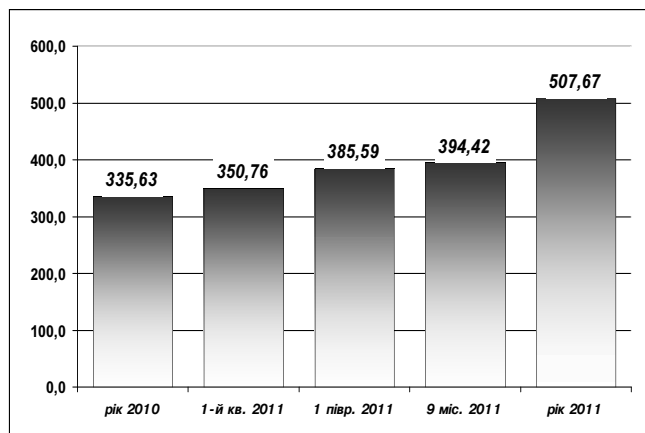
■ ЗАОЩАДЖЕННЯ НА ОДНОГО ВКЛАДНИКА

Діаграма 23. ЗАОЩАДЖЕННЯ НА ОДНОГО ВКЛАДНИКА, грн.

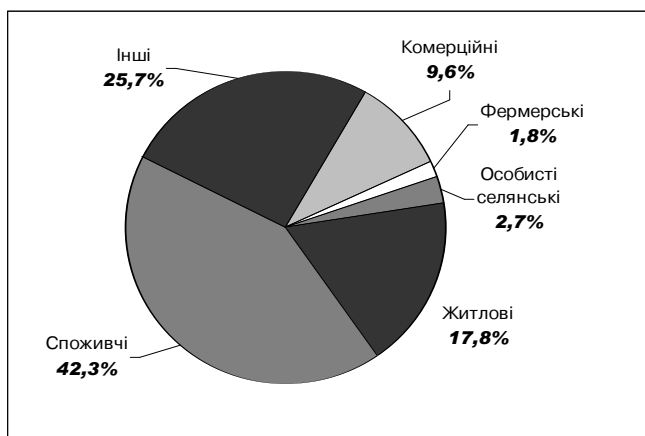
■ КАПІТАЛ НА ОДНОГО ЧЛЕНА СПІЛКИ

Діаграма 24. Капітал на одного члена спілки (грн.)

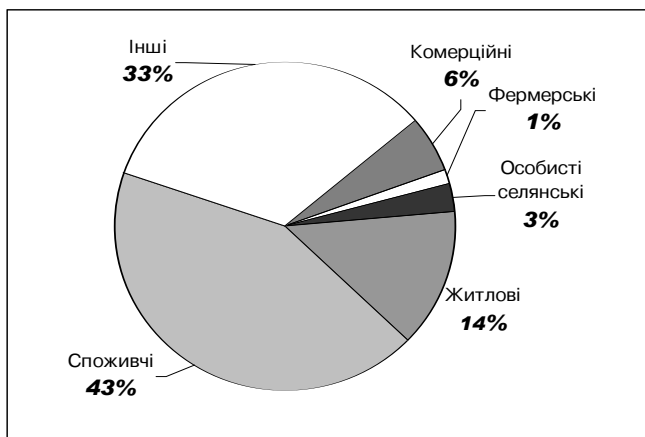
■ СТРУКТУРА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ЗА ВИДАМИ

Діаграма 25. Структура кредитного портфеля за видами

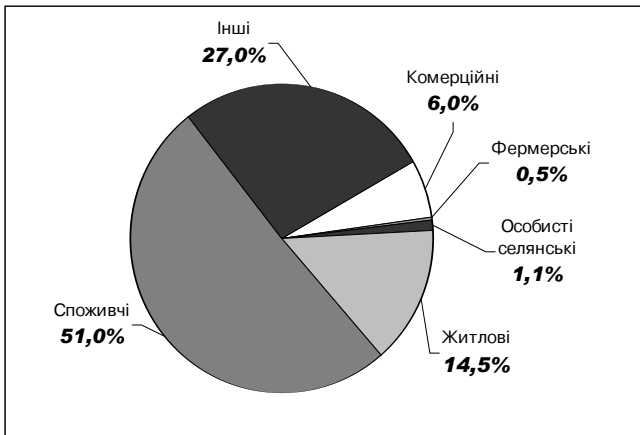
■ СТРУКТУРА ВИДАНИХ КРЕДИТІВ

Діаграма 26. Структура виданих кредитів

■ ДОХОДНІСТЬ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ЗА ВИДАМИ КРЕДИТІВ

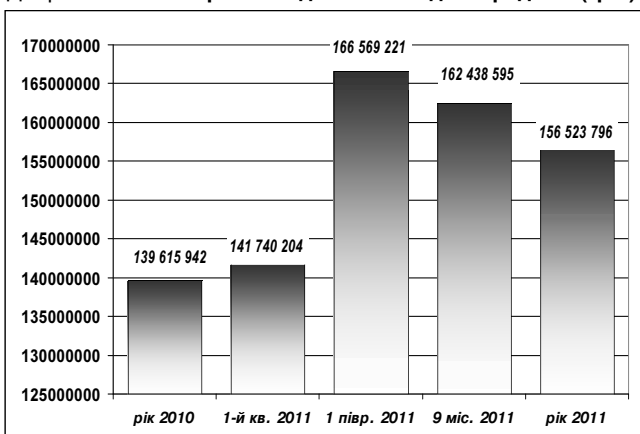
Діаграма 27. Доходність кредитного портфеля за видами кредитів

Структура кредитного портфеля в четвертому кварталі 2011 року змінилася, частка споживчих кредитів зросла і склала 42,3 %, а частка комерційних кредитів зменшилась на 10 %. Споживчі кредити продовжують переважати в структурі кредитного портфеля, вони забезпечують спілкам 51 % доходності. Найнижчою доходністю характеризуються фермерські (0,5 % доходу від 1,8 % портфеля) та особисті селянські кредити (1,1 % доходу від 2,7 % портфеля). Такий підхід є цілком зрозумілим, в той же час для забезпечення необхідного рівня доходності кредитного портфеля та його відповідності строкам залучення коштів кредитним спілкам необхідна його диверсифікація.

Поквартальна динаміка видачі кредитів представлена наступною діаграмою:

Діаграма 28. Поквартальна динаміка видачі кредитів (грн.)

Сума виданих у четвертому кварталі 2011 року кредитів склала 156,5 млн. грн., що свідчить про зменшення на 6 млн. грн. порівняно з третім

кварталом 2011 року.

Наступна таблиця дає уявлення про річну динаміку видачі кредитів за цільовим призначенням. Дані представлені наростаючим підсумком з початку року.

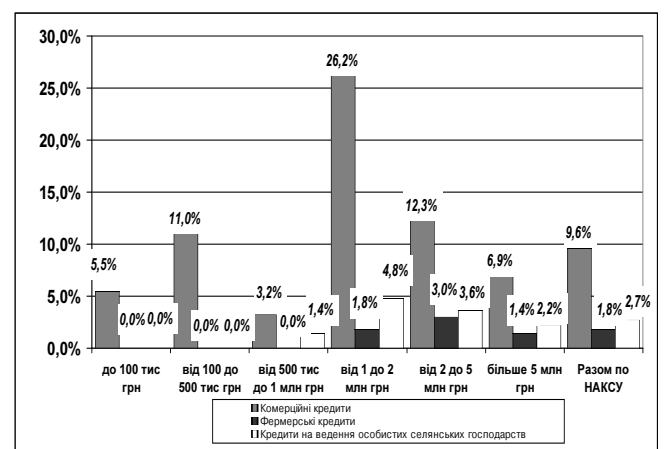
Середній розмір кредитів, що видавався кредитними спілками - членами НАКСУ в четвертому кварталі поточного року зріс і складає 8 012 грн. Структура виданих кредитів у цьому кварталі не змінилася. Найбільше за кількістю - 44 800 - як і в минулих періодах, було видано споживчих кредитів, а найменше - фермерських, яких, у свою чергу, було видано 180 за 2011 рік.

Таблиця 5. Річна динаміка видачі кредитів за цільовим призначенням

	рік 2010	3 міс. 2011	6 міс. 2011	9 міс. 2011	рік 2011
Надано кредитів	602 561 222	141 740 204	308 309 424	470 748 019	627 271 815
кількість	94 079	19 736	40 015	61 063	80 597
Комерційні	42 470 372	8 687 507	17 744 671	26 131 582	35 094 734
кількість	1 820	414	804	1 220	1 562
Фермерські	5 865 601	2 878 233	5 525 744	6 473 217	8 038 650
кількість	237	65	122	150	180
Особисті	15 792 169	6 269 167	9 780 442	12 950 053	17 560 618
кількість	1 874	536	898	1 282	1 804
Житлові	81 600 452	19 071 046	39 117 344	63 921 199	84 804 055
кількість	10 919	2 067	4 586	7 171	9 441
Споживчі	278 937 298	63 803 646	134 888 992	207 464 649	271 828 550
кількість	55 705	11 071	22 329	34 058	44 800
Інші	177 895 330	41 030 605	101 252 232	153 807 319	209 945 208
кількість	23 524	5 583	11 276	17 182	22 810

Загальна картина буде неповною, якщо не представити відсоток комерційних, фермерських та особистих селянських кредитів в кредитних портфелях спілок різних категорій:

Діаграма 29. Структура кредитних портфелів кредитних спілок різних категорій

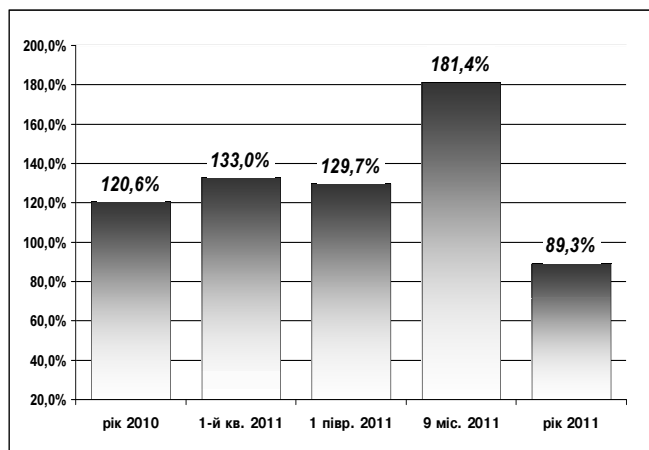
Питома вага бізнес-кредитів в кредитному портфелі всіх кредитних спілок - членів НАКСУ складає 14,1 %, порівняно з попереднім

кварталом цей показник зменшився на 10 %. Найбільшою часткою бізнес-кредитів характеризуються кредитні портфелі кредитних спілок з активами від 1 до 2 млн. грн. (32,8 %), а найменшою (4,6 %) - кредитні портфелі кредитних спілок з активами від 500 тис. грн. до 1 млн. грн. Найбільша питома вага кредитів, наданих на ведення фермерських та особистих селянських господарств, притаманна кредитним спілкам з активами від 1 до 5 млн. грн.

1 липня 2011 року закінчився строк дії Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 19 березня 2009 року № 200, яким було внесено зміни до порядку розрахунку нормативу 3.1.1. Наразі норматив 3.1.1. і включає в себе загальну суму заборгованості за простроченими, неповерненими, пролонгованими та безнадійними кредитами (не враховується зменшення на фактично сформовану суму РЗПВ) та не має перевищувати 100 відсотків від суми регулятивного капіталу кредитної спілки.

Отже, аналізуючи представлену діаграму, на якій відображене дотримання кредитними спілками нормативу 3.1.1, можемо зробити висновки, що, незважаючи на зростання у третьому кварталі показника дотримання нормативу на 51,7 %, фактичне значення показника на 1.01.2012 значно зменшилось. Якщо станом на третій квартал 2011 року порушення нормативу складало 81,4 %, то станом на 1 січня 2012 року кредитні спілки - члени НАКСУ виконали норматив 3.1.1, а фактичне значення показника склало 89,3%.

Діаграма 30. Дотримання нормативу 3.1.1.

2011 видався непростим роком для кредитних спілок. На нього припали і зміни у законодавстві, включаючи Податковий Кодекс України, і введення ним оподаткування доходів на пайові внески, і введення в дію Закону про захист персональних даних, і Положення про здійснення фінансового моніторингу, і, без сумніву повернення до "докризового" порядку розрахунку фінансових нормативів, пов'язаних із простроченням та порядку формування резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок (РЗПВ). Всі ці зміни тією чи іншою мірою вимагали від кредитних спілок додаткових зусиль, побічних фінансових витрат і створювали певні ризики в діяльності кредитних спілок. А якщо додати проблеми з отриманням ліцензій і негативний інформаційний фон, створений навколо діяльності кредитних спілок, зрозуміло, що протягом року спілки діяли в агресивному середовищі.

Незважаючи на це, в цілому можна сказати, що кредитні спілки витримали, і не тільки витримали, а й продовжують розвиватися. Так, у більшості кредитних спілок - членів НАКСУ протягом року зросли загальні активи, притому, що у чверті з них зменшилася сума внесків (вкладів) на депозитні рахунки як наслідок неможливості отримати відповідну ліцензію.

Майже у половини кредитних спілок - членів НАКСУ зменшилася загальна заборгованість за простроченими кредитами, при тому, що у 60 % з них зросла сума сформованого РЗПВ. До речі, станом на 31 грудня 2011 року 83 % кредитних спілок - членів НАКСУ сформували РЗПВ у розмірі, що відповідає нормативному значенню, при цьому 63 % кредитних спілок збільшили капітал.

В цілому, наслідком введення оподаткування доходів на пайові внески стало уповільнення зростання пайового капіталу. Так протягом року пайовий капітал збільшився у 55 % спілок, в той час, як резервний капітал збільшився у 85 % кредитних спілок - членів НАКСУ.

**Катерина КАЛУСТОВА, Віце-президент
Національної асоціації кредитних спілок
України з питань саморегульвності, Директор
фінансового департаменту НАКСУ**

ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ КРЕДИТНИХ СПІЛОК - ЧЛЕНІВ НАКСУ (СТАНOM НА 01/01/2012)

Назва	Місто	Кінцева дата	Кількість членів на 01.01.2011	Кількість членів на 01.01.2012	Активи на 01.01.2011	Активи на 01.01.2012	Кредитний портфель на 01.01.2012	Кількість кредитів у кредитному портфелі на 01.01.2012	Кількість наданих кредитів за 2011 рік	Сума виданих кредитів протягом року
Авангард	Севастополь	31.12.2011	1042	1150	3565966,00	3417426,22	2663296,98	396	361	3442658,39
Агро-Кредит	Старобільськ	31.12.2011	3560	3788	4064934,87	4308697,51	3820568,98	871	2591	7010165,00
АЖО	Київ	31.12.2011	166	174	108705,87	88924,39	93019,68	32	27	123900,00
Айдар кредит	смт. Новолосков	31.12.2011	6930	7345	6300419,96	7691637,70	6280012,45	804	1380	5272063,19
Альянс-С	Куп'янськ	31.12.2011	809	918	1496588,23	1857164,63	1576086,33	295	304	2411310,00
АР МОУ	Одеса	31.12.2011	1064	1062	3371810,81	3366852,98	2921470,36	297	111	1577010,00
АЧКС	Сімферополь	31.12.2011	276	306	607433,51	705044,57	680297,99	73	78	1046800,00
Берегиня	Нововолинськ	31.12.2011	639	602	126703,35	142628,81	160062,36	64	64	215500,00
Благо	Бердянськ	31.12.2011	1548	1634	2138580,00	2179632,00	2548643,00	448	436	2919650,00
Благодійниця	с. Шульгинка	31.12.2011	863	571	1448955,06	1735222,30	1173850,16	260	386	1859665,00
Буковина	Чернівці	31.12.2011	873	885	4395865,16	5101650,24	4557910,32	146	118	3277443,00
Буковинський Альянс	Чернівці	31.12.2011	1664	1534	10422261,88	9727136,39	8958344,84	694	383	4058036,77
Бюджет	Маріуполь	31.12.2011	1138	1137	878731,15	759472,65	933534,65	233	45	325550,00
Взаємний кредит	Мелітополь	31.12.2011	8654	1147	2189839,84	2218017,39	2100972,10	410	588	3729163,00
Взаємопоміч	Червоноград	31.12.2011	650	683	635571,81	766601,59	736646,43	152	231	1007277,50
Відродження	Трушківка	31.12.2011	2247	2279	1481035,16	1259658,36	1210961,82	235	188	1449050,00
Володар	Київ	31.12.2011	503	833	38060056,71	47435343,57	40287901,16	225	193	88148701,55
Всеукраїнський бізнес-центр	Київ	31.12.2011	0	129	1815711,06	2133307,34	1881266,94	58	60	2868741,70
Гетьман	Прилуки	31.12.2011	2321	2700	4820818,00	6129811,00	5636568,00	1174	1227	9475900,00
Гільдія вуглекопів	Червоноград	31.12.2011	1366	1479	1292236,00	1442133,00	1233607,00	401	327	1772670,00
Господар	смт. Макарів	31.12.2011	1734	1871	2231899,16	2625421,90	2924094,81	394	451	4724650,00
Грицева Калитка	смт. Гриців	31.12.2011	1027	1113	900571,96	922459,60	928997,86	317	429	1768930,00
Дара	Маріуполь	31.12.2011	0	126	8423,76	259733,74	246100,50	35	47	405175,00
Джерело Плюс	Білгород-Дністровський	31.12.2011	560	561	2670913,62	2538731,94	2555042,53	107	77	1743800,00
Добробут	Донецьк	31.12.2011	942	926	2884750,15	2188037,10	2497193,29	227	497	2620835,74
Добробут	Баранівка	31.12.2011	3138	3337	3200533,02	3094237,73	3483719,69	784	670	4444638,00
Добробут	Вінниця		н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Добродій	Брянка	31.12.2011	3273	3121	1200549,71	1112527,53	1059359,20	636	1210	2967040,00
Довіра	Новоайдар	31.12.2011	3671	1190	1673859,34	1988459,58	1923217,78	567	1367	4670770,00
Довіра	Дніпропетровськ	31.12.2011	58	58	8677,00	6456,00	4119,00	5	0	0,00
Довіра	Золочів	31.12.2011	7125	7826	4801669,04	4481588,33	3562806,90	1253	1499	6194280,00
Довіра	Охтирка	31.12.2011	532	550	661396,53	735544,49	764388,24	197	1037	2042300,00
Довіра	Згурівка	31.12.2011	2023	2032	875695,38	92573,80	570967,60	43	46	250400,00
Довіра-Ічня	Ічня	31.12.2011	2858	3130	6930392,55	9008560,62	8752800,22	1452	1736	14521530,00
Допомога	Бережани	31.12.2011	4135	4251	1072840,70	1282927,28	1182156,67	496	607	1729581,00
Друга Криворізька	Кривий Ріг	31.12.2011	173	214	273787,25	308836,20	318120,52	120	190	674558,23
Егіда	Севастополь	31.12.2011	134	146	4751318,76	4174935,17	4547116,64	97	38	1904979,37
Едельвейс	Виноградів	31.12.2011	4871	5259	5422632,16	5203618,65	2837692,64	768	683	3575500,00
Експрес	Івано Франківськ	31.12.2011	179	177	472546,97	413523,41	408243,01	38	0	0,00

Назва	Місто	Кінцева дата	Кількість членів на 01.01.2011	Кількість членів на 01.01.2012	Активи на 01.01.2011	Активи на 01.01.2012	Кредитний портфель на 01.01.2012	Кількість кредитів у кредитному портфелі на 01.01.2012	Кількість наданих кредитів за 2011 рік	Сума виданих кредитів протягом року
Запоріжжя	Запоріжжя	31.12.2011	522	591	1328091,47	1227561,98	1307847,26	237	192	1290584,99
Захист	Кривий Ріг	31.12.2011	1155	1171	3801538,88	4547043,40	4066649,50	658	1812	6188245,00
Землевласник	Старобільськ	31.12.2011	861	944	1788285,16	2224487,12	2529991,55	210	195	2190200,00
Злагода	Умань	31.12.2011	1891	1365	5868238,00	5948392,00	5553305,00	290	153	3398187,00
Злагода	Миколаїв	31.12.2011	715	707	2399129,03	2212202,18	1390254,92	106	75	346800,00
Златоград	смт. Комінтернівське	31.12.2011	1186	1185	1619017,50	1760720,14	1858764,19	77	10	1029779,83
Інвест-Капітал	Луганськ	31.12.2011	507	526	478523,85	511325,23	372677,00	89	57	291250,00
Йван	Хуст	31.12.2011	1729	1786	2057725,34	2244363,12	2467793,07	422	450	2695040,00
Казна	Алчевськ	31.12.2011	917	777	1942218,08	2226588,33	2240159,07	518	574	2930300,00
Калиновий міст	Мукачево	31.12.2011	364	397	541564,22	617338,63	631659,47	133	118	727990,00
Карат	Куп'янськ	31.12.2011	6440	6604	10693995,69	11815088,35	10007154,15	1677	1725	10968264,70
Компаньон	Луганськ	31.12.2011	10481	5247	9293977,47	10161696,72	11694838,88	3061	2718	13959140,00
Кредит Чорнобиль	Умань	31.12.2011	2492	2420	4778901,27	5267179,45	4282800,62	540	712	5829900,00
Кредит-Експерт	Бориспіль	31.12.2011	1168	3020	2944893,94	6167703,60	5903339,85	1336	2064	13638280,52
Кредитсталь	Маріуполь	31.12.2011	16133	16615	21855989,50	18070686,61	15783865,25	3151	4299	23043400,00
Кримське ТВК	Сімферополь	31.12.2011	799	797	2929893,22	1982579,79	1925219,52	60	12	80450,00
Івано-Франківська	Івано-Франківськ	31.12.2011	18553	3401	8569799,05	6446507,57	5331620,77	1178	805	5792547,00
КС профспілок МВС України	Київ	31.12.2011	1436	1538	3748101,57	4785059,76	4736903,57	435	441	5891400,00
КСОКГ	Київ	31.12.2011	577	514	2972162,89	2658246,13	2888487,77	141	84	1310391,25
Лаванда	смт. Гребінки	31.12.2011	173	99	65142,90	45625,14	27604,55	13	11	36210,00
Лугань Кредит	Луганськ	31.12.2011	149	150	73254,64	47983,22	45091,19	12	6	27300,00
Львів	Львів	31.12.2011	1300	1306	1321810,67	1041592,72	1093176,81	196	56	510133,00
Ля Ріба	Сімферополь	31.12.2011	142	192	169973,35	251261,31	209472,28	18	77	892626,00
Марківкакредитспілка	Марківка	31.12.2011	1734	1824	2032541,48	1821651,65	1941943,92	568	660	3049682,00
Мелітополь кредит	Мелітополь	31.12.2011	504	579	1517296,30	1114547,76	1177816,89	192	229	2027000,00
МОЯ РОДИНА	Чернігів	31.12.2011	485	505	1069432,40	1273659,29	1583703,16	124	94	1434620,00
Мрія	Ужгород	31.03.2011	51355	51355	54710004,00	53892472,00	52049280,00	15394	697	3488273,00
Надія	Тлумач	31.12.2011	3849	3926	3417978,49	3936025,24	3964834,13	921	1116	6681860,00
Народна скарбниця	Борщів	31.12.2011	7189	7472	4680037,76	4771456,29	4806317,27	1237	1455	6638373,64
Народна воля	Чернігів	31.12.2011	7901	709	4771948,00	4851401,00	4743006,00	407	270	4991824,00
Народна каса	Шепетівка	31.12.2011	7952	8157	1984931,39	1651283,43	1228893,93	361	373	2094182,54
Народна каса	Харків	31.12.2011	407	411	3960667,23	3276825,77	3066972,26	132	25	322165,00
Народний кредит	Тростянець	31.12.2011	2760	2911	2123571,48	2210102,54	2143798,81	489	556	3621190,00
Народний кредит	Київ	31.12.2011	1665	2036	3845016,87	2947700,48	2773976,45	791	833	5853851,00
Нарцис	Хуст	31.12.2011	1798	1914	2064311,33	2131631,82	2046336,39	243	280	1701070,00
Нафтогазкредит	Івано-Франківськ	31.12.2011	3790	4045	7449370,33	7440151,88	6239670,22	1416	1676	13020528,00
Наш кредит	Київ	31.12.2011	268	275	1244613,83	1944295,36	1665064,14	70	60	1237300,00
Наша справа	Куп'янськ	31.12.2011	2815	2931	4473754,86	4998443,21	3083239,46	336	391	5502032,00
Наші люди	Чернівці	31.12.2011	3503	3958	12177358,67	14355670,51	14459033,89	922	928	14132150,25
Об'єднана кредитна спілка НАКСУ	Київ	31.12.2011	91	86	7740632,28	6075062,61	6065929,88	104	120	12167400,00
Оберіг	Світловодськ	31.12.2011	777	760	908215,11	732143,52	676530,31	84	30	318335,00
ОІМФ	Одеса	31.12.2011	206	206	137520,88	91027,89	1670523,24	59	0	0,00
Орізон	смт. Підкамінь	31.12.2011	1560	1258	2358919,24	2830343,58	2799531,80	375	844	2888447,00
Освіта	Київ	31.12.2011	244	253	378705,50	407408,44	402357,62	66	78	626550,00
Освіта	Вінниця	31.12.2011	735	734	137398,42	115143,56	108136,51	51	61	183390,00
Ощадність	Кам'янець-Подільський	31.12.2011	22943	10495	30020831,75	32829925,57	22726421,40	6124	7534	41354911,85
Партнер	Славутич	31.12.2011	2256	2387	2542701,69	2721679,45	2493632,58	467	460	4256100,00

Назва	Місто	Кінцева дата	Кількість членів на 01.01.2011	Кількість членів на 01.01.2012	Активи на 01.01.2011	Активи на 01.01.2012	Кредитний портфель на 01.01.2012	Кількість кредитів у кредитному портфелі на 01.01.2012	Кількість наданих кредитів за 2011 рік	Сума виданих кредитів протягом року
Партнер-Інвест	Одеса	31.12.2011	124	124	1490328,41	1082453,20	1057254,12	79	0	0,00
Партнер-Плюс	Полонне	31.12.2011	700	651	646677,23	597996,38	857332,18	217	208	937360,00
Поміч НАУКМА	Київ	31.12.2011	597	579	565673,10	593542,88	491137,80	68	108	881100,00
Поступ-Кредит	Київ		н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Придунав'я	Ізмаїл	31.12.2011	11027	11200	4696650,18	4308883,63	4185416,23	901	1052	7322859,62
Прикарпаття	Коломия	31.12.2011	1314	1439	3628279,00	5386300,00	4872138,00	487	504	6068485,00
Прикарпаття-сім	Івано-Франківськ	31.12.2011	555	575	2116204,59	2219631,88	1914150,69	218	59	1335750,00
Провесінь	Кіровоград	31.12.2011	428	428	313414,27	274457,63	461218,49	76	4	20800,00
Промінь	с.Клітицьк	31.12.2011	729	795	988515,69	574097,57	676246,23	217	228	1073835,00
Профі	Сімферополь	31.12.2011	395	447	1165726,71	1705625,92	1703781,91	168	114	2190323,00
Реал Кредит	Київ	31.12.2011	1945	1967	6906773,68	6547908,54	6918990,77	926	90	462885,00
Респект	Вишгород	31.12.2011	660	659	1731501,86	1761639,21	1773963,28	106	125	2164920,56
Ресурс	Сімферополь	31.12.2011	189	170	196434,26	82394,02	70984,00	11	21	170500,00
Рідне коло	Чернівці	31.12.2011	1035	1071	9154199,04	10161899,57	7148320,04	168	95	8156394,00
Самопоміч	Івано-Франківськ	31.12.2011	1947	2005	824466,02	994736,88	1324057,86	345	304	1299410,00
Самопоміч	Бучач	31.12.2011	7902	8203	4511937,65	5755332,86	5784980,65	1597	2077	10637500,00
Самопоміч	Кіровоград	31.12.2011	222	219	432522,63	419005,55	323180,99	55	89	594760,00
Самопоміч	Кіцмань	31.12.2011	1040	1091	1208064,33	1200506,53	1182326,36	254	330	1736220,41
Самопоміч	Калуш	31.12.2011	1608	1627	1656158,36	1950274,36	1884994,84	468	464	2888450,00
Сватова-Лучка	Сватове	31.12.2011	1950	1247	4462993,58	3599000,08	2570984,24	340	728	942155,00
Світовид	Первомайськ	31.12.2011	8847	9155	14279842,31	16556664,68	16831719,60	2446	2719	21904400,00
Святий Мартин	Мукачево	31.12.2011	20904	22457	15070206,88	16865649,46	17987158,76	3532	2366	16703288,30
Селянський кредит	Чернігів	31.12.2011	782	425	1139492,00	1014398,00	1064747,00	99	44	273590,00
Скарбниця	Городенка	31.12.2011	3479	3702	7246580,41	8402902,23	8082072,40	1487	1992	14939941,00
Снятинська кредитна спілка	Снятин	31.12.2011	5699	6137	3950913,00	3563803,00	4274339,00	1181	882	5267334,00
Сосницька	смт. Сосниця	31.12.2011	1342	1369	1306847,15	1295992,17	1255141,29	248	417	2517045,00
Спартак	Рівне	31.03.2011	1279	1278	4272383,00	4342373,00	4830070,00	193	0	0,00
Схід	Донецьк	31.12.2011	676	631	1510802,02	1012746,24	815365,17	177	114	643843,00
СХІД-ІНВЕСТ	Слов'яносербськ	31.03.2011	99	105	263385,33	263363,10	70147,51	9	2	5210,00
Сяйво Карпат	Мукачево	31.12.2011	2144	1599	2622480,46	2606549,82	3358544,00	1051	261	1206750,00
Теребовля	Теребовля	31.12.2011	5736	5986	3928783,66	4157425,99	3549882,39	1081	1542	6258847,98
Товариство взаємного кредиту	Севастополь	31.12.2011	958	961	6079546,02	5754309,17	4256887,01	116	7	372820,00
Українська провідна	смт. Макарів	31.12.2011	1698	1862	3010706,27	3726605,55	4051788,48	683	670	5067115,46
ФІН-ЕКО	Київ	31.12.2011	8082	8155	9833269,70	8671247,02	11748093,32	1139	469	6601889,20
ФІН-КРЕДИТ	Біла Церква	31.12.2011	103	111	106037,26	61856,74	80143,15	35	42	182130,05
Форт	Київ	31.12.2011	814	816	1851279,77	1786581,16	1432544,55	88	125	2274700,00
ХОКТ	Харків	31.12.2011	10315	10358	7772422,94	9398224,66	8904190,64	907	722	7475222,01
Християнська Фортеця	Дніпродзержинськ	31.12.2011	1577	1560	2377984,57	2589698,60	2157712,44	558	218	1150335,00
Центр Кредит	Ульяновка	31.12.2011	5635	6408	8850328,30	9318210,69	10517094,77	2128	2734	16035619,00
Центральне кредитне товариство	Кіровоград	31.12.2011	137	240	191810,93	151594,69	129019,85	54	107	432200,00
Чернівці	Чернівці	31.12.2011	1008	1039	2004479,29	2430876,26	3617588,50	285	232	3348805,00
Черноморський	Сімферополь	31.12.2011	100	101	233336,00	268469,00	190053,00	12	0	54000,00
Шанс-Плюс	Радивилів	31.12.2011	1679	1859	1714902,62	2219379,33	1804698,66	509	666	3196170,00
Юж-Кредит	Южноукраїнськ	31.12.2011	1550	196	1937845,95	1540057,64	1588132,14	106	1	1800,00
ЮРТ	Білогірськ	31.12.2011	2490	2633	5144606,13	5012674,31	4462826,33	603	847	8853730,00

"ВСЕ ДЛЯ СЕЛЯНИНА, ДЛЯ ЙОГО ДОБРОБУТУ"

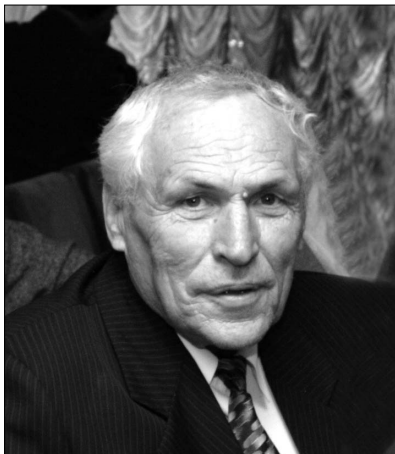
Уже понад дев'ять років у мальовничому куточку України, на берегах річки Айдар в селищі Шульгинка Старобільського району Луганської області працює кредитна спілка «Благодійниця». Вона пройшла непростий період становлення і розвитку, проте завдяки наполегливій праці, бажанню допомагати односельцям і постійній роз'яснювальній роботі вдалося подолати недовіру та сумніви людей. Сьогодні це стабільно працююча установа, керівництво якої невтомно долає об'єктивні труднощі. Наша бесіда – з головою правління КС «Благодійниця» Оленою ЄЩЕНКО.

— Олено Михайлівно, наступного року ви святкуватимете 10-річчя діяльності вашої кредитної спілки. А в яких умовах починала свою роботу ваша кредитівка?

— КС «Благодійниця» було засновано у 2003 році за ініціативою мого батька, Михайла Мифодійовича Бровченка. Він був дуже авторитетною людиною, мав діяльну натуру, і коли запро-

понував односельцям створити кредитну спілку, вони його одразу ж підтримали. На жаль, уже кілька років його немає з нами, проте я продовжую справу батька.

Початок 2000-х років був періодом підйому на фінансових ринках України. Тоді уся наша робота, як і у багатьох інших кредитних спілках, будувалася на громадських засадах. Перший кредит було видано у 2003 році у розмірі 150 гривень на підтримання власного господарства. Пригадую, на той час відсоткова ставка складала 5 % від суми кредиту на місяць. До речі, той перший позичальник і досі лишається активним членом нашої спілки. Загалом, люди, що приходять до нашої кредитної спілки, воліють лишатися її членами і надалі, декотрі з них уже удев'яте отримують у нас кредити. Того ж 2003 року у нашій спілці з'явився і перший вкладник. Той депозитний вклад складав 100 гривень.

Коли у 2008 році ми відзначали 5-річчя нашої кредитної спілки, перший вкладник і перший позичальник отримали пам'ятні грамоти та заохочувальні премії. Найстаршому члену нашої кредитної спілки виповнилося 87 років, наймолодшому — 18.

— Хто може стати членом КС «Благодійниця»?

— Поле членства нашої кредитної спілки розповсюджується на всю Луганську область. Але

основна частина активних членів, а таких сьогодні майже 600, є жителями Шульгинки і прилеглих районів. Оскільки сьогодні у нашому селищі проживає трохи більше 3 тисяч осіб, вважаємо, що це гарний показник. Окрім нашої кредитної спілки у Шульгинці працює відділення Ощадбанку.

— Чи займається КС «Благодійниця» кредитуванням крупних землевласників?

— За радянських часів у Шульгинці працював дуже крупний колгосп імені Леніна. Згодом, коли такі господарства припинили своє існування, з нього утворилося близько 7 фермерських господарств. За роки незалежності з них виокремилася три найбільших господарства, які з часом поглинули дрібних сільгоспвиробників.

З урахуванням географічних та галузевих характеристик Шульгинки, можна стверджувати, що наша кредитна спілка займається кредитуванням сільгоспвиробників, працівників фермерських господарств та одноосібних сільських господарств.

Наша кредитна спілка не видає крупних кредитів, тобто кредитування крупних землевласників не є пріоритетним напрямком нашої роботи. Ми акцентуємо увагу у своїй роботі на підтримці особистих селянських господарств. Найбільша сума кредиту, виданого фермеру на придбання отрутохімкатів, становила 17 тисяч гривень.

Крім того, дуже багато од-

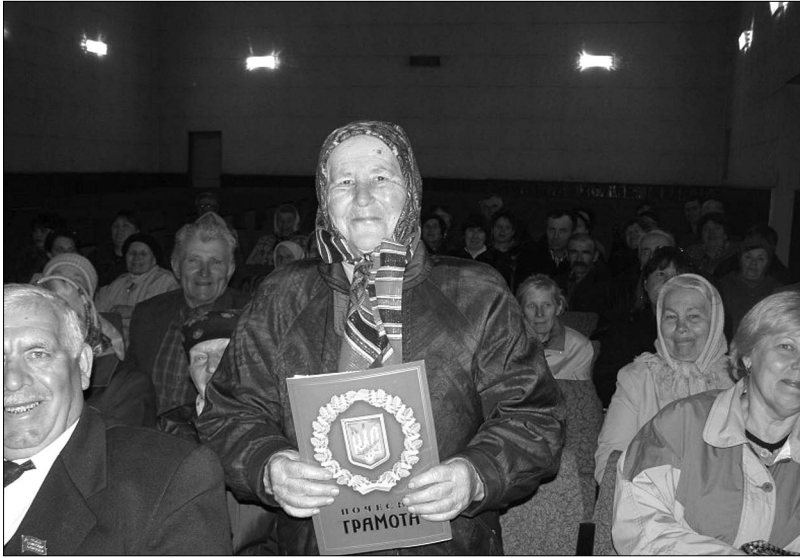

носельців, майже 800 дворів, було прокредитовано під час газифікації нашого села.

— Як попереджуєте і вирішуєте проблему з неповерненням кредитних коштів?

— Наша кредитна спілка працює у дуже тісному контакті з головою сільради та місцевими фермерами, що відчутно допомагає у роботі. Сільраду Шульгинки очолює молода енергійна жінка, вона пишається тим, що тут знаходиться наша унікальна кредитівка, досить лояльно ста-

вється до нашої справи і є членом нашої установи.

Сьогодні усі кредитні спілки змушені особливо обережно підходити до оцінки позичальника. Тому обов'язковою умовою видачі кредиту є надання поруки двох осіб або довідки з сільської ради про наявне у позичальника власне господарство.

Поняття неповернення чи простроченості у нашій роботі, звісно, присутнє, як і в переважній більшості кредитних спілок. Методи подолання цього явища стандартні: особисті та телефонні бесіди, відтермінування платежів, а у разі, якщо це не дає результатів, — звернення до суду і подальша робота з Виконавчою службою.

— Через неповернення кредитів чи не виникає у Вас проблема з видачею депозитних вкладів?

— За усі роки роботи жодному вкладникові не було відмовлено у вчасній видачі його депозиту, що є предметом нашої гордості. Також ми

завжди йдемо назустріч, якщо людині потрібно достроково повернути депозитний вклад. Тут варто сказати, що авторитет кредитної спілки у селі залежить від менталітету його мешканців. І дуже приємно, коли, прагнучи віддячити нам за допомогу у вирішенні матеріальних проблем, члени спілки складають про «Благодійницю» вірші та частівки.

— Що Ви можете сказати про членство в НАКСУ?

— Хочу подякувати за ту величезну допомогу, яку нам надають фахівці НАКСУ та ОКС НАКСУ. Кредитна спілка «Благодійниця» стала членом Національної асоціації кредитних спілок України у 2004 році. Юридичний та бухгалтерський супровід, консультаційна та фінансова підтримка колег є для нас неоціненними. Фахівці Асоціації завжди поруч і готові «за першим покликом» допомогти у разі виникнення ускладнень.

— КС «Благодійниця» входить до складу робочої групи з агрокредитування в рамках Проекту USAID «АгроІнвест».

— Так, наша кредитна спілка прийняла рішення взяти участь у Проекті. За результатами двох засідань робочої групи можемо сказати, що це досить корисна співпраця, маємо можливість детально ознайомитися з практикою агрокредитування у США, методами та конкретними інструментами, які можна було б використати в Україні, отримати рекомендації міжнародних спеціалістів.

СЕМІНАР НАКСУ "ЗВІТНІ ДАНІ 2012"

З 21 березня по 6 квітня 2012 року у Києві, Івано-Франківську, Луганську, Сімферополі та Севастополі пройшов цикл семінарів-практикумів НАКСУ. Вони були присвячені одній з найактуальніших сьогоднішніх тем для кредитних спілок — поданню звітності до Держфінпослуг за допомогою Комплексної інформаційної системи (КІС) відповідно до розпорядження Держфінпослуг від 25 грудня 2003 року № 177. Починаючи з 1 кварталу 2012 року, внесено зміни майже до всіх форм звітності, програмного забезпечення, що використовується кредитною спілкою, та порядку обліку.

Беручи до уваги важливість питання для подальшої системної роботи, заздалегідь було проведено спільні наради представників професійних об'єднань ринку кредитних спілок та Держфінпослуг, які мали на меті оптимізувати майбутній процес переходу до звітності через веб-інтерфейс. Активну участь у попередньому тестуванні нової програми брали фахівці НАКСУ, надавши згодом свої зауваження та побажання для її удосконалення.

Природно, що нововведення викликало величезну кількість запитань у бухгалтерів кредитних спілок. Тому учасниками навчальних заходів НАКСУ стали майже 250 працівників кредитних спілок України, 140 з яких — спілок системи НАКСУ, що становить близько 40 % всього

ринку кредитних спілок.

Матеріал викладала Віце-президент НАКСУ, директор фінансового департаменту Катерина Калустова. На семінарах, які проходили у Києві, також були присутні розробники Комплексної інформаційної системи, що дало можливість не лише спростити ознайомлення користувачів з новим програмним забезпеченням, а і вчасно висловити його безпосереднім авторам свої пропозиції та застереження на початковій стадії експлуатації для доопрацювання програми. Усі зауваження були враховані, і в результаті сьогоднішня Комплексна інформаційна система є цілком функціональною.

Під час теоретичної секції семінару було розглянуто усі останні зміни у формах звітних даних. Практична частина проходила у комп'ютерному залі, де кожен слухач курсу міг ознайомитися з новою програмою і певний час попрацювати у ній.

Валентина Малюк, бухгалтер-касір кредитної спілки «Віта» (м. Суми):

— Наша кредитна спілка не вперше відвідує навчальні заходи НАКСУ. Сьогодні багато що змінилося у порядку обліку та звітності кредитних спілок, тому виникла потреба отримати додаткову інформацію та пройти відповідне навчання. Я вважаю, що інформацію найкраще отримувати з першоджерел, тому ми надали перевагу семінару, організованому НАКСУ спільно зі спеціалістами ДФП. На сьогоднішньому заході ми всі отримали неабиякий масив нової інформації,

проте вона добре засвоюється завдяки доступності стилю викладу фахівців Асоціації.

Лідія Яцюк, головний бухгалтер «Київської кредитної компанії»:

— Наша кредитна спілка не є членом НАКСУ, проте семінари-практикуми, організовані Асоціацією, я відвідую із самого початку моєї роботи у кредитній спілці, з 2000 року, добре знайома зі спеціалістами Асоціації особисто. За результатами сьогоднішнього семінару хочу сказати, що він організований на найвищому рівні з точки зору повноти інформації, методу викладання, чергування теоретичної та практичної частин.

Віталій Підгородецький, головний бухгалтер кредитної спілки «Кредит-інвест» (м. Одеса):

— Після набрання чинності нового законодавства практично у кожного бухгалтера кредитної спілки виникла велика кількість запитань, відповідей на які отримати було ніде, окрім фахових семінарів. НАКСУ оперативно підготувала відповідний цикл навчальних заходів, і завдяки цьому сьогодні ми отримуємо багато корисної інформації щодо останніх нововведень у законодавстві про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Тепер я не маю запитань до теоретичної частини нововведень, лишилося звикати до нового програмного забезпечення.

Олена Губар, головний бухгалтер кредитної спілки «Гетьман» (м. Прилуки Чернігівської області):

— Даний семінар максимально насичений інформацією, необхідною для подальшої роботи по складанню звітності, додатково ми отримали багато необхідних методичних матеріалів. Катерина Калустова ознайомила всіх зі змінами у порядку заповнення окремих форм звітності до Нацкомфінпослуг, принципами роботи Комплексної інформаційної системи, порядком подання звітності через web-інтерфейс.

Проте, на мою думку, було виділено замало часу для ознайомлення з новою програмою КІС. Крім того, велика кількість учасників семінару ускладнювала

сприйняття інформації. Тому надалі хотілося б мати можливість отримувати більше практичних навиків.

Мар'яна Прислупська, головний бухгалтер кредитної спілки «Наші гроші»(м. Ужгород):

— На семінар НАКСУ ми приїхали з тієї причини, що більше жодна організація сьогодні не проводить відповідних системних навчальних заходів, цілком присвячених порядку складання та подання звітності кредитними спілками з урахуванням нововведень. А ця тема, як ви розумієте, є для нас однією з найважливіших. Катерина Калустова викладає матеріал просто, доступно, і завдяки цьому подальша практика з новим програмним забезпеченням не викликає занепокоєння.

Антоніна Халяпіна, заступник голови правління кредитної спілки «Партнер-інвест» (м. Одеса):

— Кожен вид фінансових установ має свою специфіку, і бухгалтер кредитної спілки має добре нею володіти. Усі ми маємо чималий досвід роботи зі складання звітності: приміром, особисто я допомагаю у цій справі головному бухгалтеру нашої кредитної спілки. Щодо теми, яку розглядалася на сьогоднішньому семінарі, можу сказати, що багато чого було очікуваним. Проте деякі речі для мене виявилися несподіванкою, а, у зв'язку з останніми змінами у порядку обліку та звітності певні ділянки нашої роботи навіть дещо ускладнилися.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У КРЕДИТНИХ ВІДНОСИНАХ

Основним завданням правового регулювання зобов'язальних (договірних) відносин є створення сприятливих умов для запобігання невиконанню чи неналежному виконанню цивільно-правових зобов'язань. Чинне законодавство надає досить широкі можливості для захисту інтересів добросовісної сторони. Одним із таких інститутів є забезпечення зобов'язань.

Забезпечення зобов'язань є суттєвим чинником їх належного виконання, а від обрання відповідного способу забезпечення залежить у кінцевому підсумку задоволення тією чи іншою мірою вимог кредиторів.

Зобов'язання, які виникають із договорів, повинні виконуватись добросовісно, належним чином і у встановлені строки. У випадку невиконання, неналежного виконання чи інших порушень принципів виконання зобов'язань до винної сторони застосовуються заходи примусового впливу. До числа останніх належать: спонукання (примушування) боржника до виконання зобов'язання і відшкодування збитків, спричинених неналежним виконанням зобов'язання. Проте спонукання до виконання не завжди може бути застосоване, а наявність і розмір збитків інколи важко довести. Навіть при використанні кредитором заходів відповідальності щодо несправного боржника у останнього може не знайтись необхідного для задоволення вимог майна.

Зобов'язання дає право вимагати, але не примушувати до виконання дії, обіцяної боржником. Тому для попереднього забезпечення майнових інтересів кредитора, отримання ним гарантій належного виконання боржником зобов'язання використовуються спеціальні заходи забезпечувального характеру, передбачені законом або договором. Такі заходи називаються способами забезпечення виконання зобов'язань.

Вивчення способів забезпечення зобов'язань здійснювалось цивілістичною наукою у процесі дослідження зобов'язань, а також у зв'язку з розглядом прав та обов'язків учасників зобов'язань. Вчення про способи забезпечення зобов'язань

було започатковане ще римськими юристами. Римському праву були відомі такі способи забезпечення виконання зобов'язань, як: завдаток, неустойка, порука і застава.

Розвиток ринкових відносин спонукав до відшукування нових способів, які або стимулювали боржника до належного виконання зобов'язання, або гарантували майновий інтерес кредитора у випадку неспроможності боржника. Відповідно до чинного вітчизняного законодавства, для стимулювання боржника до точного і неухильного виконання зобов'язання, а також із метою попередження або зменшення розміру негативних наслідків, які можуть наступати у випадку його порушення зобов'язання, може бути забезпечене одним із способів, передбачених ЦК України, чи домовленістю сторін.

Відповідно до статті 546 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком. Договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання.

Серед способів забезпечення зобов'язання що виділяють в окремий Закон України є іпотека, яка у своїй суті є заставою. Закон України «Про іпотеку», ухвалений у червні 2003 року, так визначає іпотеку: «іпотека - вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця (боржника), згідно з яким іпотекодержатель (кредитор) має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому Законом». Іпотечне житлове кредитування охоплює надання довгострокових кредитів на придбання, будівництво житлової нерухомості, а також на проведення ремонтних робіт чи на розвиток власного малого бізнесу, де заставою за таким кредитом є нерухоме майно.

Цікавим є виникнення поняття «Іпотека». У стародавній Греції в VI столітті до нашої ери замість особистої застави (предметом застави вважали особу боржника) запровадили заставу майна боржника. Факт наявності такої застави кредитор засвідчував, встановлюючи на землі

боржника спеціальний стовп (саме він і мав назву «*hipotheke*») з написом про те, що майно боржника є забезпеченням претензій на певну суму.

Забезпечення зобов'язання будь-яким зі способів також створює зобов'язальні правовідносини між кредитором і боржником чи іншою особою, яка забезпечує зобов'язання боржника. Але це зобов'язання особливого характеру, його специфіка полягає у додатковому характері щодо забезпечуваного зобов'язання.

Ознаками додаткового характеру зобов'язання, яке забезпечує виконання основного, є такі:

— недійсність основного зобов'язання спричиняє недейсність зобов'язання, яке його забезпечує, але недейсність правочину про забезпечення виконання зобов'язання не спричиняє недейсність основного зобов'язання;

— забезпечувальне зобов'язання слідує далі основного зобов'язання, наприклад, при переході прав кредитора до іншої особи при відступленні права вимоги;

— припинення основного зобов'язання, як правило, тягне і припинення його забезпечення.

У літературі існують різні класифікаційні ознаки способів забезпечення виконання зобов'язань. Розрізняють такі способи: зобов'язально-правові, до яких належать неустойка, порука, гарантія і завдаток; речово-правові, які включають заставу та утримання. У Цивільному кодексі України до способів забезпечення виконання зобов'язань, включаючи кредитні правові відносини, належать: неустойка (штраф, пеня), застava, поручительство та гарантія. Зобов'язання між громадянами або за їх участю забезпечуються завдатком. Як зазначалось вище, меті забезпечення виконання кредитних зобов'язань може слугувати застосування не лише способів, визначених ЦК України, а й інших правових заходів, передбачених законом або договором, які сприяють виконанню обов'язків боржника за договором чи обов'язків, які впливають з інших підстав виникнення зобов'язань. Зокрема, може застосовуватися такий спосіб забезпечення виконання кредитних зобов'язань, як страхування. Відносини страхування регулюються Законом України «Про страхування». Отже, сучасні тенденції розвитку законодавства про способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань передбачають розширення кола таких способів, якими може скористатися кредитор для встановлення додаткових гарантій, спрямованих на забезпечення належного виконання кредитних зобов'язань.

Одним із способів змусити одну з договірних сторін забезпечити виконання зобов'язання перед іншою є **неустойка**. Неустойкою визнається певна грошова сума, визначена законом або договором, яку боржник зобов'язаний сплатити кредиторі у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання, зокрема у разі прострочення виконання зобов'язання. Неустойка може бути договірною — вона встановлюється безпосередньо в нормах договору, укладеного між сторонами, або такою, що базується на законі (законною), тобто встановленою в нормативному порядку — в законі чи іншому правовому акті. Залежно від можливого стягнення збитків законодавець поділяє її на залікову, виключну, штрафну та альтернативну. Заліковою є неустойка, яка передбачає можливість стягнення як самої неустойки, так і збитків, але у тій частині, що не покрита сумою неустойки. Виключна неустойка обмежує відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань лише сплатою неустойки і взагалі виключає можливість стягнення збитків. Штрафною, або кумулятивною, визнається неустойка, яка підлягає сплаті понад розмір збитків, заподіяних невиконанням (неналежним виконанням) зобов'язання. Альтернативна неустойка передбачає стягнення або неустойки, або збитків. У цьому разі кредитор повинен зробити вибір ще до того, як буде допущено боржником порушення зобов'язання і встановлено розмір збитків.

Таким чином, по суті неустойка є грошовим зобов'язанням боржника перед кредитором за невиконання або неналежне виконання як договірних, так і позадоговірних зобов'язань. Тому необхідною умовою для стягнення неустойки є факт наявності цивільно-правового зобов'язання. Наявність договору є обов'язковою умовою в тих випадках, коли вимога про стягнення неустойки ґрунтується тільки на договорі. Неустойка, передбачена лише Законом, підлягає стягненню з боржника в усіх випадках наявності зобов'язання, незалежно від підстав його виникнення, за умови дотримання всіх інших умов обґрунтованості стягнення.

Отже, за невиконання або неналежне виконання позичальником своїх зобов'язань щодо повернення кредиту і сплати процентів кредитодавець може стягнути з нього неустойку, передбачивши її розмір, порядок, спосіб та умови стягнення у кредитному договорі або згідно із законом, наприклад, із Законом України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» від 22 листопада 1996 р.

В деяких випадках в кредитних договорах передбачають відповідальність сторін у вигляді пені. Пеня є способом забезпечення виконання зобов'язань і не може замінити плату за користування кредитом у вигляді процента. Але потрібно пам'ятати, що разом з отриманням пені у кредитній спілці з'являються податкові зобов'язання щодо сплати податку на прибуток.

На договірній основі застосовується й такий спосіб забезпечення виконання кредитних зобов'язань, як **порука**. З поручителем кредитодавець може укласти як окремих договір поруки, так і залучити його стороною кредитного договору з тими ж правами та обов'язками, що й за окремим договором. У такій же ролі в кредитних договорах може виступати й страховик.

Гарантія та порука є способами забезпечення виконання зобов'язань, застосовуваними у стосунках між будь-якими суб'єктами правовідносин. Хоча, як свідчить практика на теперішній час, кредитні спілки не застосовують гарантію як спосіб забезпечення зобов'язання, проте розглянемо гарантію в якості порівняння з порукою і можливості застосування.

За договором поруки поручитель зобов'язується перед кредитором іншої особи відповідати за виконання нею свого зобов'язання у повному обсязі або в певній частині. Таким чином, у договорі поруки беруть участь три сторони – кредитор, боржник і поручитель за боржника перед кредитором. Зрозуміло, що у будь-якому разі тут потрібна згода кредитора на забезпечення боргу в такий спосіб.

Порукою може бути забезпечена лише дійсна вимога. Отже, порука має додатковий характер: визнання недійсним основного зобов'язання, що забезпечується укладанням поруки, незалежно від тих підстав, за якими основне зобов'язання визнається недійсним, спричинює беззаперечно недійсність і поруки.

Договір поруки має бути укладений у письмовій формі, недодержання цієї вимоги спричинює його недійсність.

У разі невиконання зобов'язання боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники. Це означає, що кредитор може вимагати виконання договору як від боржника, так і від поручителя, якщо інше не передбачено договором поруки. Поручитель відповідає в тому самому обсязі, що й боржник. Тобто він відповідає за основний борг, сплату процентів та неустойки, а також за відшкодування заподіяних збитків, якщо інші умови не передбачені

договором поруки. Якщо поручитель не бажає нести відповідальність у повному обсязі, в договорі поруки слід зазначити конкретний розмір його відповідальності, інакше поручитель відповідатиме у повному обсязі. Зазначена норма законодавства не поширюється на гарантію. У зв'язку з цим, якщо в договорі, зокрема між кредитором і гарантом, відсутня умова про відповідальність гаранта у вигляді сплати пені за прострочення платежу позичальником, у суду немає правових підстав для покладання цієї відповідальності на гаранта. Боржник і поручитель залишаються боржниками до остаточного погашення боргу (виконання основного договору).

За боржника можуть одночасно поручитися кілька осіб-поручителів. У цьому разі такі поручителі є між собою солідарними боржниками перед кредитором.

Поручитель, який виконав зобов'язання за боржника, набуває всіх прав кредитора за цим зобов'язанням. Це означає передусім, що поручитель як новий кредитор у зобов'язанні зберігає право вимоги до боржника. Якщо кілька поручителів виконали зобов'язання перед кредитором, то кожен з них має право зворотної вимоги до боржника у розмірі виплаченої цим поручителем суми.

За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку.

На практиці гарантію часто ототожнюють з порукою, відмінності гарантії від поруки такі:

1. На відміну від поруки **гарантія** може бути односторонньою цивільно-правовою угодою, що ґрунтується на волевиявленні однієї особи – гаранта.

2. **Гарант** несе субсидіарну (додаткову) відповідальність, тобто він повністю виконує зобов'язання, але лише за умови відсутності в основного боржника коштів, необхідних для належного виконання зобов'язання. Поручитель, якщо іншого не встановлено договором поруки, у разі невиконання зобов'язання боржником відповідає разом із ним перед кредитором солідарно.

3. Оформлення гарантії договором не обов'язкове, тоді як для поруки закон цього вимагає. Якби гарантія ґрунтувалася лише на договорі і при цьому закон поширював на неї правила поруки, то в ній як у самостійному виді забезпечення зобов'язань не було б потреби. Тому, характеризуючи гарантію, законодавець акцентує увагу на тому, що вона видається, а не укладається в договірному порядку (договори не видаються). Отже, всі договори гарантії, що є на практиці, не суперечать закону. Гарантія є самостій-

ним видом забезпечення зобов'язань ще й тому, що на відміну від поруки вона може бути односторонньою цивільно-правовою угодою, заснованою на волевиявленні однієї особи – гаранта, який бере на себе зобов'язання щодо субсидіарної відповідальності за невиконання або неналежне виконання боржником своїх зобов'язань перед кредитором у повному обсязі або частково.

4. Якщо поручитель, коли інше не встановлено договором поруки, відповідає в тих самих межах, що й боржник, то гарант у договорі може обмежити розмір своєї відповідальності частиною зобов'язань боржника. Тобто передбачене гарантією зобов'язання обмежується сплатою суми, на яку видано гарантію.

Порядок забезпечення виконання кредитних зобов'язань заставою регулюється, крім норм ЦК України, Законом України «Про заставу» і договором застави. У разі застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставадавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами. Заставою може бути забезпечена дійсна вимога, застава має похідний характер від забезпеченого нею зобов'язання. Дійсність застави означає, по-перше, що нею забезпечуються лише вимоги, які відповідають закону та непогашені за давністю, а по-друге, що вона може забезпечувати лише реально існуючі вимоги. Тобто, якщо забезпечуване заставою зобов'язання боржника ще не виникло, право застави також не виникає, незважаючи на укладення договору застави і навіть на передавання предмета застави заставодержателю.

Підставою виникнення застави є договір. При цьому договір застави може бути відокремленим від договору, за яким виникає забезпечене заставою зобов'язання, тобто бути самостійним. Однак умову про заставу може бути включено й до основного договору, що підтверджує похідний характер застави.

Договір застави підлягає укладенню в письмовій формі, яка може бути простою і нотаріальною. Недотримання сторонами цієї вимоги тягне не загальні наслідки недотримання письмової форми угод, а недійсність договору.

Коли предметом застави є нерухоме майно та транспортні засоби – договір застави підлягає нотаріальному посвідченню, причому недотримання цієї вимоги тягне недійсність договору. Законодавством України можуть передбачатися й інші випадки нотаріального посвідчення застави. Сторони здійснюють таке посвідчення і тоді, коли воно не

обов'язкове, але на цьому наполягає одна зі сторін. Якщо згоди щодо цієї умови не досягнуто, договір застави вважається не укладеним.

Розглядаючи заставні відносини, слід звернути увагу на предмет застави, оскільки він відіграє важливу роль у визначенні сфери її застосування. У загальній формі предмет застави визначено Законом України «Про заставу»: предметом застави може бути майно, яке відповідно до українського законодавства заставадавець може відчужувати та на яке може бути звернуто стягнення. Одним з актуальних питань є питання щодо використання як застави грошових коштів. Виходячи з правової природи коштів, які є на рахунках у фінансових установах, вони не можуть бути предметом застави за правилами, які регулюють заставу речей. Проте питання про заставу таких коштів може вирішуватися за правилами щодо застави майнових прав. У заставу можуть прийматися майнові права за укладеним депозитним договором.

Однією з підстав припинення заставних правовідносин є звернення стягнення на предмет застави. За загальним правилом право такого звернення виникає у заставодержателя, якщо в момент настання терміну виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, воно не було виконано. Винятки з цього правила можуть установлюватися законом або договором. Слід ураховувати, що право звернення стягнення на заставлене майно належить заставодержателю і тоді, коли забезпечене заставою зобов'язання боржника не виконано третіми особами, за дії яких боржник несе відповідальність.

Звернення стягнення на заставлене майно здійснюється за рішенням суду, а також на підставі виконавчого напису нотаріуса, якщо інше не передбачено законом або договором застави. Витребування від боржника заставленого майна на підставі виконавчих написів нотаріусів здійснюється у разі, коли договір застави нотаріально посвідчений. Сам виконавчий напис може бути вчинений за умови, коли подані документи підтверджують безспірність заборгованості. За наявності спірних взаємовідносин, справа підлягає розгляду в суді.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що законодавець не обмежує сторони кредитного договору у виборі лише одного з цивільно-правових способів забезпечення виконання зобов'язань. За їх згодою можна застосовувати одночасно всі способи або кілька з них – за вибором. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань є правом, а не обов'язковим елементом кредитних правовідносин, яке і застосовується за волевиявлення їх суб'єктів.

ОСКАРЖЕННЮ НЕ ПІДЛЯГАЄ!

У судовій практиці трапляються випадки коли в ухвалах судів міститься формулювання на зразок: «Ухвала оскарженню не підлягає». Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) листом від 12.07.2011 р. повідомив щодо можливості оскарження окремо від рішення суду ухвал, перелічених у статті 293 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України).

Роз'яснення міститься в абзаці 5 пункту 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року № 12 “Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку”, а саме:

Рішеннями Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010, від 28 квітня 2010 року № 12-рп/2010, від 8 липня 2010 року № 18-рп/2010 дано офіційне тлумачення пунктів 2, 12, 18 частини 1 статті 293 ЦПК України.

Відповідно до роз'яснень, наданих Конституційним Судом України, положення вказаних пунктів ЦПК України необхідно розуміти як такі, що передбачають право оскаржувати окремо від рішення суду в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції:

- як про забезпечення позову і щодо скасування забезпечення позову, так і про відмову в забезпеченні позову та скасуванні забезпечення позову;
- як про роз'яснення рішення, так і про відмову в роз'ясненні рішення;
- як про видачу дубліката виконавчого листа, так і про відмову в його видачі.

Приймаючи такі рішення, Конституційний Суд України виходив із того, що **згідно з пунктом 8 частини 3 статті 129 Конституції України апеляційне оскарження судового рішення можливе в усіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження.**

Крім того, Ухвалою Конституційного Су-

ду України від 20 липня 2001 року N 49-у/2010 Верховному Суду України рекомендовано привести постанову Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку” в частині роз'яснення щодо застосування пункту 18 частини 1 статті 293 ЦПК України у відповідність з рішеннями Конституційного Суду України.

Разом із тим Законом України “Про судоустрій і статус суддів” Верховний Суд України не наділений правом приймати постанови Пленуму чи вносити зміни до прийнятих ним раніше постанов із питань застосування судами законодавства при вирішенні справ. Правом прийняття таких постанов наділено ВССУ (пункт 6 частини 2 статті 36 Закону України “Про судоустрій і статус суддів”).

До прийняття відповідної постанови пленуму ВССУ інформуємо про необхідність обов'язкового виконання рішень Конституційного Суду України (стаття 69 Закону України “Про Конституційний Суд України”).

Крім того, враховуючи логіку тлумачення Конституційним Судом України пунктів 2, 12, 18 частини 1 статті 293 ЦПК України, ВССУ повідомляє про необхідність застосування аналогічного підходу при вирішенні питання про прийняття до розгляду апеляційних скарг і щодо інших пунктів частини 1 статті 293 ЦПК України.

ПРО НОВЕЛИ В ПРАКТИЦІ ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ КРЕДИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

30 березня 2012 року відбулося засідання пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, на якому, зокрема, було прийнято Постанову «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають з кредитних правовідносин», авторами якої є суддя ВССУ Олег Ткачук та секретар пленуму, суддя ВССУ Дмитро Луспеник.

Постанова структурована в три блоки:

— загальні питання застосування судами відповідного законодавства; деякі важливі процесуальні питання, зокрема щодо ролі третейського застереження у кредитному договорі; юрисдикції спорів; можливості забезпечення позову шляхом заборони виїзду за межі України.

— Загальні положення цивільного законодавства стосовно укладення кредитного договору, визнання його недійсним, розірвання (відмінності між ними), забезпечення кредиту, правових наслідків у разі смерті позичальника, поручителя тощо.

— Питання щодо іпотечного законодавства, зокрема звернення стягнення на заставне/іпотечне майно, особливостей відповідальності фінансових і майнових поручителів (різниця між ними), питання виселення боржників тощо.

В квітні цього року постанова № 5 від 30 березня 2012 року «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають з кредитних правовідносин» була оприлюднена на офіційному сайті Вищого спе-

ціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Постанова за своїм змістом є достатньо об'ємною, тому до вашої уваги ми пропонуємо скорочений варіант. Ми залишили ті пункти, які на нашу думку безпосередньо стосуються беззаперечної більшості кредитних спілок.

З повним текстом постанови № 5 від 30 березня 2012 року «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають з кредитних правовідносин» ви можете ознайомитися на офіційному сайті Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за адресою: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_za_2012_rik.html.

ПОСТАНОВА № 5 ПЛЕНУМУ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ

від 30 березня 2012 року

Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин (СКОРОЧЕНО)

1. Розгляд справ за позовами, що виникають при укладенні, забезпеченні, виконанні та припиненні кредитних договорів, а також при визнанні їх недійсними, повинен здійснюватись у точній відповідності із законом та в установлені для цього строки.

При вирішенні таких спорів суди мають виходити з положень статей 41, 42, 99 Конституції України, статті 1 Першого протоколу до Конвен-

ції про захист прав людини і основоположних свобод (РИМ, 4.XI.1950), а також враховувати, що кредитні відносини врегульовано, зокрема, главами 52, 53, 71 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), законами України: від 7 грудня 2000 року № 2121-III «Про банки і банківську діяльність»; від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII «Про заставу»; від 5 червня 2003 року № 898-IV «Про іпотеку»; від 12 травня 1991 року № 1023-XII «Про захист прав споживачів»; від 18 листопада 2003 року № 1255-IV «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень»; від 19 червня 2003 року № 979-IV «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати»; від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»; Декретом Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року № 15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (далі – Декрет про валютне регулювання) та іншими нормативно-правовими актами, у тому числі виданими Національним банком України у межах своїх повноважень, визначених Законом України від 20 травня 1999 року № 679-XIV «Про Національний банк України».

2. Оскільки у спорах, що виникають із кредитних правовідносин, сторонами є як юридичні, так і фізичні особи та з урахуванням вимог статей 15–16, частини другої статті 118 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) при визначенні судової юрисдикції суди мають виходити з того, що такі справи підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства у разі, якщо однією зі сторін є фізична особа, а вимоги взаємопов'язані між собою і окремий їх розгляд неможливий. Зокрема, це можуть бути позови банку (іншої фінансової установи) до фізичної особи – позичальника і до юридичної особи – поручителя чи навпаки, які виникли з одних і тих самих правовідносин – отримання кредиту.

Договір поруки має додатковий (акцесорний) до основного зобов'язання – кредитного договору – характер і укладається саме для забезпечення виконання останнього, а поручитель згідно з частиною першою статті 554 ЦК відповідає перед кредитором, за загальним правилом, солідарно із позичальником, якщо договором

поруки не встановлено його додаткову (субсидіарну) відповідальність. Неможливість окремого розгляду цих договорів може бути пов'язана, зокрема, із визначенням суми заборгованості, способу виконання зобов'язання та іншими умовами договорів.

Разом із тим, оскільки пред'явлення позову до солідарних боржників є правом, а не обов'язком банку чи іншої фінансової установи (частина перша статті 543 ЦК), у разі пред'явлення позову до кожного з них окремо суди мають враховувати визначену ЦПК компетенцію судів щодо розгляду цивільних справ. Зокрема, позов банку (іншої фінансової установи) до юридичної особи – поручителя із залученням фізичної особи – позичальника як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

...

4. Позови, що виникають із кредитних правовідносин, пред'являються до суду за загальними правилами підсудності, визначеними главою 1 розділу III ЦПК.

При цьому суд має враховувати право споживача на пред'явлення позову також за зареєстрованим місцем проживання чи перебування цієї особи або за місцем заподіяння шкоди чи виконання договору (частина п'ята статті 110 ЦПК).

Позови, що виникають із діяльності філії або представництва юридичної особи, можуть пред'являтися також за їх місцезнаходженням (частина шоста статті 110 ЦПК), проте відповідачем у справі є банк чи інша фінансова установа як юридична особа. Зазначене правило територіальної підсудності поширюється на позови позичальників (споживачів), а не на позови, що пред'являються банками чи іншими фінансовими установами щодо виконання кредитних зобов'язань, оскільки у цьому випадку діють правила статті 109 ЦПК.

Правила статті 114 ЦПК про виключну підсудність застосовуються до позовів, що виникають із приводу нерухомого майна (наприклад, звернення стягнення на нерухоме майно, передане в заставу іпотечне майно, передача іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки,

визнання договору іпотеки недійсним тощо).

Недотримання правил підсудності тягне за собою повернення заяви позивачеві, про що постановляється ухвала. Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до належного суду (частина п'ята статті 121 ЦПК).

5. Позовна заява про вирішення спору, що виникає з кредитних правовідносин, за формою і змістом повинна відповідати загальним правилам, встановленим статтею 119 ЦПК, а залежно від предмета та підстави позову – і вимогам, які містяться у спеціальному законодавстві. Зокрема, у разі пред'явлення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки у заяві має бути викладено обставини, необхідні для ухвалення рішення, зокрема відповідно до статті 39 Закону України «Про іпотеку»; у разі пред'явлення позову про захист прав споживачів відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» у заяві має бути викладено, яке саме право споживача порушено; коли і в чому це виявилось; способи захисту, яких суд може вжити, тощо.

До позовної заяви має бути додано документ, що підтверджує сплату судового збору за ставками, встановленими Законом України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір». При цьому від сплати судового збору (пункт 17 статті 5 цього Закону), наприклад, за подання позовів, апеляційної/касаційної скарги у спорах, що виникають із кредитних правовідносин, споживачі звільнені лише в разі, якщо вони виступають у процесуальному статусі позивачів, а не відповідачів, наприклад, за позовом банку про стягнення кредитної заборгованості, що відповідає змісту частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів». Це не виключає застосування до сторін спору положення статті 82 ЦПК щодо відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати.

6. При пред'явленні позову про визнання виконавчого напису про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави таким, що не підлягає виконанню, а також позову про визнання недійсним кредитного договору, договорів іпотеки, застави, поруки без застосування наслідків їх

недійсності розмір судового збору обчислюється із ставок, встановлених законом за подання до суду позовної заяви немайнового характеру, оскільки такі вимоги не є майновими та не підлягають грошовій оцінці. При цьому підлягає застосуванню положення частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» при пред'явленні позову споживачем.

Вимога заставодержателя про звернення стягнення на предмет застави оплачується судовим збором як вимога немайнового характеру, якщо така вимога пред'явлена після вирішення вимоги про виконання основного зобов'язання (стягнення заборгованості тощо). Вимога заставодержателя про звернення стягнення на предмет застави, пред'явлена до звернення до суду з вимогою про виконання основного зобов'язання, оплачується судовими збором як вимога майнового характеру. При цьому ціна позову визначається розміром виконання, на яке претендує заставодержатель за рахунок заставленого майна.

7. Заява про забезпечення позову у спорах, що виникають із кредитних правовідносин, шляхом заборони виїзду відповідача за межі України не може бути задоволена, оскільки згідно з частиною першою статті 151 ЦПК суд вживає лише ті заходи забезпечення позову, які передбачені цим Кодексом. Заборона виїзду відповідача за межі України не може належати і до інших видів забезпечення позову (частина друга статті 152 ЦПК), оскільки відповідно до статті 33 Конституції України свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишити територію України можуть бути обмежені лише законом.

Питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України вирішується при виконанні судових рішень, ухвалених зокрема за позовами, що впливають із кредитних правовідносин, у порядку, передбаченому статтею 11 Закону України «Про виконавче провадження» та статтею 377-1 ЦПК, зокрема в разі доведення факту ухилення боржника від виконання зобов'язання.

...

9. Право вибору способу судового захисту, передбаченого законом або договором (досто-

кове стягнення кредиту, стягнення заборгованості, у тому числі шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки/застави, одночасне заявлення відповідних вимог у разі, якщо позичальник є відмінною від особи іпотекодавця (майновий поручитель), одночасне заявлення вимог про стягнення заборгованості з позичальника з вимогами про стягнення заборгованості шляхом звернення стягнення на предмет застави/іпотеки, належні іпотекодавцю, який не є позичальником, розірвання кредитного договору, набуття права власності на предмет іпотеки тощо) належить виключно позивачеві (частина перша статті 20 ЦК, статті 3 і 4 ЦПК).

Задоволення позову кредитора про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави не є перешкодою для пред'явлення позову про стягнення заборгованості з поручителя за тим самим договором кредиту у разі, якщо на час розгляду справи заборгованість за кредитом не погашена. Задоволення позову кредитора про стягнення заборгованості з поручителя не є перешкодою для пред'явлення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави з метою погашення заборгованості за тим самим договором кредиту у разі, якщо на час розгляду спору заборгованість за кредитом не погашена.

...

14. При вирішенні спорів про визнання кредитного договору недійсним суди мають враховувати вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину, зокрема ЦК (статті 215, 1048–1052, 1054–1055), статті 18–19 Закону України «Про захист прав споживачів».

Зокрема, кредитний договір обов'язково має укладатись у письмовій формі (стаття 1055 ЦК); недодержання письмової форми тягне його нікчемність та не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його нікчемністю. При вирішенні справ про визнання кредитного договору недійсним суди повинні враховувати роз'яснення, наведені у постанові Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними».

Суди повинні розмежовувати кредитний договір, який є недійсним у силу закону (нікчемний), або може бути визнаний таким у судовому

порядку (оспорюваний) з підстав, встановлених частиною першою статті 215 ЦК, та кредитний договір, який є неукладеним (не відбувся), що не може бути визнаний недійсним, зокрема, у випадку, коли сторони в належній формі не досягли згоди щодо хоча б з однієї його істотної умови або зміст яких неможливо встановити, виходячи з норм чинного законодавства (статті 536, 638, 1056-1 ЦК).

15. При вирішенні спорів щодо розірвання кредитного договору з посиланням, зокрема, на світову фінансову кризу чи інші суттєві обставини суд має враховувати положення частини другої статті 652 ЦК і виходити з того, що закон пов'язує можливість розірвання договору безпосередньо не з наявністю істотної зміни обставин, а з наявністю одночасно чотирьох умов, визначених частиною другою цієї статті, при істотній зміні обставин.

...

17. Зобов'язання припиняється з підстав, передбачених договором або законом (частина перша статті 598 ЦК). Такі підстави, зокрема, зазначені у статтях 599–601, 604–609 ЦК.

Наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконано боржником, не припиняє правовідносин сторін кредитного договору, не звільняє останнього від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання сум, передбачених частиною другою статті 625 ЦК, оскільки зобов'язання залишається невиконаним належним чином відповідно до вимог статей 526, 599 ЦК.

Наявність виконавчого напису нотаріуса, вчиненого за невиконання кредитного договору, за відсутності реального виконання боржником свого зобов'язання, не свідчить про припинення договірних правовідносин сторін й не звільняє боржника від відповідальності за невиконання ним грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання процентів за користування кредитом і пені, передбачених договором за несвоєчасну сплату кредиту.

У разі звернення кредитодавця до суду після вчинення виконавчого напису про звернення стягнення на предмет іпотеки з вимогою про

стягнення кредитної заборгованості суд має з'ясувати питання про виконання виконавчого напису і з урахуванням цього вирішити спір на підставі чинного законодавства та умов кредитного договору.

18. За змістом статті 552, частини другої статті 625 ЦК інфляційне нарахування на суму боргу за порушення боржником грошового зобов'язання, вираженого в національній валюті, та три проценти річних від простроченої суми полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процесів та отриманні компенсації (плати) від боржника за неправомірне користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредиторів, тому суд має виходити з того, що ці кошти нараховуються незалежно від сплати ним неустойки (пені) за невиконання або неналежне виконання зобов'язання.

При цьому слід ураховувати, що проценти на неустойку не нараховуються (частина друга статті 550 ЦК).

19. Законодавство України не передбачає обов'язку банку чи іншої фінансової установи (кредитора) інформувати поручителя перед укладенням договору поруки про фінансовий та/або інший стан позичальника. Оскільки особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд (частина перша статті 12 ЦК), а порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або в повному обсязі (право вибору), то незадовільний майновий стан позичальника не є підставою для визнання договору поруки недійсним.

20. З урахуванням статей 553–554 ЦК договір поруки укладається кредитором за зобов'язаннями, які забезпечуються порукою, і поручителем. Оскільки позичальник є не стороною договору поруки, а стороною у зобов'язанні, забезпеченому порукою, чинне законодавство України не передбачає обов'язку кредитора чи поручителя отримувати згоду позичальника на укладення договору поруки. Разом із тим це не означає, що за позовом позичальника такий договір поруки не може бути визнано недійсним, якщо буде доведено, що він звужує його права чи розширює обов'язки, зокрема, передбачає оплату послуг поручителя

боржником відповідно до вимог статті 558 ЦК, чи доведено зловмисну домовленість кредитора з поручителем тощо.

21. Договір про відкриття кредитної лінії є одним із видів кредитного договору, а кредитна лінія – однією із форм її кредитування, в якій у межах встановленого ліміту здійснюється видача і погашення кредиту кількома частинами (траншами). Оскільки в цьому договорі передбачено всі істотні умови, необхідні для кредитного договору, то зобов'язання з надання кредиту є дійсним із моменту укладення кредитного договору – договору про відкриття кредитної лінії. У зв'язку із наведеним суди повинні виходити з того, що в силу положень статей 509, 533, 638, 1054 ЦК відсутні підстави для визнання договору поруки недійсним через укладення після нього додаткових угод про надання чергового траншу.

22. Відповідно до частини першої статті 559 ЦК припинення договору поруки пов'язується зі зміною забезпеченого зобов'язання за відсутності згоди поручителя на таку зміну та за умови збільшення обсягу відповідальності поручителя. При цьому обсяг зобов'язання поручителя визначається як умовами договору поруки, так і умовами основного договору, яким визначено обсяг зобов'язань боржника, забезпечення виконання яких здійснює поручитель. Проте якщо в договорі поруки передбачено, зокрема, можливість зміни розміру процентів за основним зобов'язанням і строків їх виплати тощо без додаткового повідомлення поручителя та укладення окремої угоди, то ця умова договору стала результатом домовленості сторін (банку і поручителя), а, отже, поручитель дав згоду на зміну основного зобов'язання.

Якщо в договорі поруки такі умови сторонами не узгоджені, а з обставин справи не вбачається інформованості поручителя і його згоди на збільшення розміру його відповідальності, то відповідно до положень частини першої статті 559 ЦК порука припиняється у разі зміни основного зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності. У цьому випадку поручитель має право на пред'явлення позову про визнання договору поруки припиненим.

23. При вирішенні спорів за участю майно-

вих поручителів суди мають виходити з того, що відповідно до статті 11 Закону України «Про заставу», статей 1, 11 Закону України «Про іпотеку» майновий поручитель є заставадавцем або іпотекодавцем. Відповідно до статті 546 ЦК застава (іпотека) та порука є різними видами забезпечення, тому норми, що регулюють поруку (статті 553–559 ЦК) не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки він відповідає перед заставо/іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання винятково в межах вартості предмета застави/іпотеки.

У зв'язку із цим солідарна відповідальність боржника та майнового поручителя нормами ЦК не передбачена.

24. Відповідно до частини четвертої статті 559 ЦК порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

При вирішенні таких спорів суд має врахувати, що згідно зі статтею 526 ЦК зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору. Отже, якщо кредитним договором не визначено інші умови виконання основного зобов'язання, то у разі неналежного виконання позичальником своїх зобов'язань за цим договором строк пред'явлення кредитором до поручителя вимоги про повернення отриманих у кредит коштів має обчислюватися з моменту настання строку погашення зобов'язання згідно з такими умовами, тобто з моменту настання строку виконання зобов'язання у повному обсязі або у зв'язку із застосуванням права на повернення кредиту достроково. Таким строком не може бути лише несплата чергового платежу.

Пред'явленням вимоги до поручителя є як направлення/вручення йому вимоги про погашення боргу (залежно від умов договору), так і пред'явлення до нього позову. При цьому в разі пред'явлення вимоги до поручителя кредитор може звернутися до суду протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання.

При цьому сама по собі умова договору про дію поруки до повного виконання пози-

чальником зобов'язання перед кредитором або до повного виконання поручителем взятих на себе зобов'язань не може розглядатися як установлення строку дії поруки, оскільки це не відповідає вимогам статті 252 ЦК України, згідно з якою строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

25. При оспорюванні кредитного договору чи договору поруки, застави/іпотеки іншим із подружжя суди мають виходити з такого.

Положення статті 65 Сімейного кодексу України (далі – СК) щодо порядку розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, регулюють відносини, які стосуються розпорядження майном, що є у спільній сумісній власності подружжя, і не стосуються права одного із подружжя на отримання кредиту, оскільки кредитний договір є правомочним щодо отримання у власність грошових коштів.

Порука є способом забезпечення виконання зобов'язання (стаття 553 ЦК), договір поруки не створює обов'язків для будь-яких інших осіб, крім сторін за договором.

При оспоренні договору застави (іпотеки) суд має врахувати положення статті 578 ЦК, згідно з якими майно, що є у спільній власності, може бути передане у заставу лише за згодою іншого з подружжя, який у разі пред'явлення позову про звернення стягнення на таке майно має бути залучений до участі у справі.

...

27. Положення частини третьої статті 551 ЦК України про зменшення розміру неустойки може бути застосовано судом лише за заявою відповідача до відсотків, які нараховуються як неустойка, і не може бути застосовано до сум, які нараховуються згідно з частиною другою статті 625 ЦК, які мають іншу правову природу. При цьому проценти, які підлягають сплаті згідно з положеннями статей 1054, 1056-1 ЦК, у такому порядку не підлягають зменшенню через неспівмірність із розміром основного боргу, оскільки вони є

платою за користування грошима і підлягають сплаті боржником за правилами основного грошового боргу.

Істотними обставинами в розумінні частини третьої статті 551 ЦК можна вважати, зокрема, ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, але й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу (наприклад, відсутність негативних наслідків для позивача через прострочення виконання зобов'язання).

Положення статті 616 ЦК передбачають право суду за певних умов зменшити розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника. Зазначене стосується цивільно-правової відповідальності боржника, а не сплати ним основного грошового боргу за кредитним договором, що суд на підставі вказаної норми закону змінити не може.

28. При вирішенні спорів щодо правомірності підвищення процентної ставки згідно зі статтею 1056-1 ЦК у зв'язку з прийняттям Закону України від 12 грудня 2008 року № 661-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони банкам змінювати умови договору банківського вкладу та кредитного договору в односторонньому порядку», яким передбачено, що встановлений кредитним договором розмір фіксованої процентної ставки не може бути збільшений банком в односторонньому порядку, а також, що умова договору щодо права банку змінювати розмір фіксованої процентної ставки в односторонньому порядку є нікчемною, суди мають виходити з того, що цей закон набрав чинності з 10 січня 2009 року.

Виходячи із закріпленого Конституцією України принципу незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (частина перша статті 58), всі рішення банку в будь-якій формі (постанова, рішення, інформаційний лист) щодо підвищення процентної ставки в односторонньому порядку є неправомірними лише з 10 січня 2009 року (Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 у справі про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів).

При вирішенні питання щодо правомір-

ності підвищення банком чи іншою фінансовою установою процентної ставки суди також повинні розрізняти умови кредитного договору, які встановлюють односторонню зміну умов договору, від умов договору, що встановлюють погоджену сторонами процедуру зміни договору шляхом прийняття позичальником пропозиції кредитора про зміну умов договору відповідно до вимог статей 641–642 ЦК або в порядку, визначеному частиною шостою статті 1056-1 ЦК. Наприклад, не є односторонньою зміною умов договору та не суперечить статті 1056-1 ЦК зміна розміру фіксованої процентної ставки залежно від зміни обставин кредитного ризику (неукладення договору страхування, припинення договору застави/іпотеки тощо), якщо в кредитному договорі визначено обставини, за якими застосовується інша фіксована процентна ставка, та її розмір.

При підвищенні процентної ставки з'ясування підлягають визначена договором процедура підвищення процентної ставки (лише повідомлення позичальника чи підписання додаткової угоди тощо); дії позичальника щодо прийняття пропозиції кредитора тощо.

29. При вирішенні спорів про дострокове повернення кредиту суд має враховувати положення статей 1050, 1054 ЦК і виходити з того, що якщо договором встановлено обов'язок позичальника повернути кредит частинами (із розстроченням), то в разі прострочення повернення чергової частини кредитодавець має право вимагати дострокового повернення частини кредиту, що залишилася, та сплати процентів, належних йому від суми кредиту.

Передбачене статтею 1050 ЦК право кредитодавця вимагати від позичальника дострокового повернення частини кредиту, що залишилася, є самостійним. Реалізація такого права жодним чином не залежить від пред'явлення кредитодавцем вимог про розірвання кредитного договору відповідно до положення статті 651 ЦК.

30. Вимога про дострокове виконання кредитного договору навіть у разі належного його виконання, а якщо вимогу не буде задоволено, – право звернення стягнення на предмет застави/іпотеки може бути заявлено заставодержателем лише в чітко визначених законом або до-

говором випадках, наприклад, при передачі заставодавцем/іпотекодавцем предмета застави/іпотеки іншій особі без згоди заставодержателя, якщо одержання такої згоди було необхідним (частина друга статті 586, пункт 2 частини другої статті 592 ЦК); порушення обов'язків, установлених іпотечним договором (частина перша статті 12 Закону України «Про іпотеку»); порушення споживачем умов договору про надання споживчого кредиту (частина десята статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів»).

31. Враховуючи положення пункту 7 частини тринадцятої статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів», суди мають виходити з того, що у спорах щодо споживчого кредитування кредитодавцю забороняється вимагати повернення споживчого кредиту, строк давності якого минув. У зв'язку із цим позовна давність за позовом про повернення споживчого кредиту застосовується незалежно від наявності заяви сторони у спорі.

Оскільки зі спливом строків позовної давності до основної вимоги вважається, що позовна давність спливла і до додаткової вимоги (стягнення неустойки, накладення стягнення на заставлене майно тощо), положення пункту 7 частини тринадцятої статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів» застосовуються й до додаткових вимог банку (іншої фінансової установи).

32. При вирішенні спорів щодо виконання зобов'язань за кредитним договором у випадку смерті боржника/позичальника за наявності поручителя чи спадкоємців суди мають враховувати таке.

З урахуванням положення статті 1282 ЦК спадкоємці боржника за умови прийняття спадщини є боржниками перед кредитором у межах вартості майна, одержаного у спадщину. При цьому спадкоємці несуть зобов'язання погасити нараховані відсотки і неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинені позичальникові за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника і не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

Поручитель приймає на себе зобов'язання відповідати за виконання кредитного договору

за боржника (статті 553–554 ЦК), а також за будь-якого боржника в разі переведення боргу чи смерті боржника, якщо таке зазначено у договорі поруки.

Відповідно до статті 523 ЦК порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставодавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником, а згідно зі статтею 607 ЦК зобов'язання припиняється неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна зі сторін не відповідає.

Таким чином на поручителів може бути покладено відповідальність за порушення боржником обов'язку щодо виконання зобов'язання за кредитним договором у випадку смерті позичальника лише за наявності у позичальника правонаступника, який прийняв спадщину, та згоди поручителя відповідати за будь-якого нового боржника, зафіксоване в тому числі у договорі поруки.

33. У разі смерті поручителя (крім випадків майнової поруки), враховуючи положення статті 607, частини першої статті 608 ЦК, а також сутності поруки як особистого зобов'язання відповідати за належне виконання основного зобов'язання, спадкоємці поручителя не є солідарними боржниками за кредитним договором.

...

46. Апеляційним судам постійно аналізувати судову практику розгляду спорів, що впливають із кредитних правовідносин, своєчасно усувати суддівські помилки, вживати заходів щодо підвищення якості та оперативності в роботі судів при розгляді справ цієї категорії.

Голова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Л.І. Фесенко

Секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Д.Д. Луспенник

ЗМІНИ У ПОРЯДКУ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ВІДСТЕЖЕННЯ (МОНІТОРИНГУ) ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

З 7 травня 2012 року набув чинності Наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2012 № 423, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23 квітня 2012 р. за № 601/20914 «Про затвердження Порядку надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій». Цим наказом визнано таким, що втратив чинність, наказ Державного комітету фінансового моніторингу України від 13.08.2010 № 137 «Про затвердження Порядку надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 12.10.2010 за № 915/18210. Визначимо, що це означає для кредитних спілок, і, відповідно як повинні змінитися внутрішні документи з питань фінмоніторингу.

Порядок надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій був розроблений з метою забезпечення реалізації вимог пункту 11 частини другої статті 6 та пункту 11 частини другої статті 18 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (далі за текстом - Закон), якими відповідно визначається обов'язок суб'єкта первинного фінансового моніторингу (для даної статті – кредитної спілки) надавати на запит Спеціально уповноваженого органу (Держфінмоніторингу України) інформацію щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій клієнта, операції якого стали об'єктом фінансового моніторингу, а Держфінмоніторингу України – отримувати таку інформацію.

Затверджений наказом Держфінмоніторингу Порядок містив опис дій кредитної спілки у випадку отримання такого запиту. При цьому

визначалися поняття того, що вважається операцією – це поняття включає не тільки фінансові операції («будь-які дії щодо активів, здійснені за допомогою суб'єкта первинного фінансового моніторингу» – *визначення Закону*), а також спроби їх проведення та відмови клієнта від їх проведення, а також здійснений поділ операцій на **здійснені** – які охоплюють події, що відбулися за період, що передує даті отримання запиту про надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій, та операції, які **будуть здійснені**, – які охоплюють події, що відбудуться після дати отримання кредитною спілкою відповідного запиту.

Порядком розглядалися наступні види запитів:

– надання запиту щодо здійснених операцій за період, що не перевищує 180 календарних днів – в цьому разі Держфінмоніторинг може вказати ознаки, за якими суб'єкту необхідно надати інформацію про фінансові операції;

– надання запиту щодо здійснених операцій за період, який перевищує сто вісімдесят календарних днів, – в цьому разі Держфінмоніторинг України вказує ознаки, за якими здійснюється відстеження (моніторинг) фінансових операцій;

– надання запиту щодо операцій, які будуть здійснені – час відстеження таких операцій, вказаний у запиті, не може перевищувати 30 календарних днів.

За відсутності **здійснених** операцій за вказаний у запиті період, кредитна спілка зобов'язана протягом п'яти робочих днів з дати отримання запиту надіслати до Держфінмоніторингу довідку про відсутність операцій з посиланням на дату та номер запиту. Якщо ж запит стосується операцій, які ймовірно **будуть здійснені** з особою, щодо якої існують підозри, що її фінансові операції пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, і протягом терміну, вказаному у запиті таких операцій здійснено не було, протягом п'яти робочих днів після закінчення терміну, вказаного в запиті, надіслати до Держ-

жфінмоніторингу довідку про відсутність операцій з посиланням на дату та номер запити.

У разі наявності **здійснених** операцій, про які не було раніше повідомлено Держфінмоніторинг України, кредитна спілка протягом десяти робочих днів з дати отримання запити повідомляє Держфінмоніторинг України про такі операції.

Якщо запит стосується операцій, **які будуть здійснені**, кредитна спілка повідомляє Держфінмоніторинг України про такі операції не пізніше наступного робочого дня після проведення кожної фінансової операції, крім операцій, про які вона відповідно до Закону та в строки, встановлені Законом, зобов'язана повідомляти.

Змінений документ залишив наведений вище порядок надання інформації без змін. В той же час, до переліку осіб, які мають право підписувати запит з боку Держфінмоніторингу України, додано директора Департаменту фінансових розслідувань Держфінмоніторингу України. Крім того, документ доповнений двома розділами, які розкривають Порядок подачі суб'єктом до Держфінмоніторингу України заяв про збільшення терміну подання запитованої інформації та Порядок розгляду Держфінмоніторингом України заяв про збільшення терміну подання запитованої інформації. Раніше порядок подання таких заяв та їх розгляду встановлювався окремим документом, «Порядком погодження із Державним комітетом фінансового моніторингу України суб'єктами первинного фінансового моніторингу термінів подання запитованої інформації», затвердженим Наказом Державного комітету фінансового моніторингу України від 13.08.2010 № 136.

Незважаючи на те, що наданий момент в НАКСУ відсутня інформація про направлення Держфінмоніторингом до кредитних спілок запитів про надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій, всі кредитні спілки повинні внести зміни до розділу 13 Правил проведення фінансового моніторингу, виклавши його, наприклад, у наступній редакції:

«13. ПОРЯДОК ВЧИНЕННЯ ДІЙ ЩОДО ВІДСТЕЖЕННЯ (МОНІТОРИНГУ) ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ КЛІЄНТА, ОПЕРАЦІЙ ЯКОГО СТАЛИ ОБ'ЄКТОМ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ, ТА НАДАННЯ ЗАЗНАЧЕНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ.

Порядок надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій регулюється Наказом Міністерства фінансів Укра-

ни від 02.04.2012 № 423. Держфінмоніторинг України направляє суб'єкту запит про надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій у разі, якщо існують підозри, що фінансові операції клієнта пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму.

У запиті про надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій вказується клієнт, фінансові операції якого підлягають відстеженню (моніторингу), та період, за який повинна бути надана інформація. Запит може подаватися стосовно операцій клієнта, які будуть здійснені, або які були здійснені. У разі направлення запити про надання інформації про здійснені операції за період, що не перевищує сто вісімдесят календарних днів, Держфінмоніторинг України може вказати ознаки, за якими суб'єкту необхідно надати інформацію про фінансові операції. У разі направлення запити про надання інформації про здійснені операції за період, який перевищує сто вісімдесят календарних днів, Держфінмоніторинг України вказує ознаки, за якими здійснюється відстеження (моніторинг) фінансових операцій.

Кредитна спілка повідомляє Держфінмоніторинг України про операції, які будуть здійснені, не пізніше наступного робочого дня після проведення кожної фінансової операції, крім операцій, про які вона відповідно до Закону та в строки, встановлені Законом, зобов'язана повідомляти.

Кредитна спілка протягом десяти робочих днів з дати отримання запити повідомляє Держфінмоніторинг України про здійснені операції, про які раніше не було повідомлено.

Інформацію на запит Держфінмоніторингу (разом з копіями документів) відповідальний працівник кредитної спілки (відокремленого підрозділу) подає на паперових носіях разом із супровідним листом, в якому зазначається перелік документів (копій документів), що подаються. Копії документів повинні бути засвідчені підписом голови правління кредитної спілки, скріпленим печаткою.

За наявності обставин, що не дають можливості кредитній спілці забезпечити дотримання строків, встановлених Наказом Міністерства фінансів для подання інформації на запит Держфінмоніторингу України, а саме: значний обсяг інформації, що запитується, необхідність копіювання або сканування значної кількості документів, одержання даних з архівів, подання інформації в письмовій формі тощо, кредитна спілка у

день отримання запиту, але не пізніше 14 години наступного робочого дня подає до Держфінмоніторингу України заяву про збільшення терміну подання запитуваної інформації за формою, визначеною Порядком надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій з вказанням кількості додаткових робочих днів, необхідних для виконання запиту.

У разі відсутності інформації про фінансові операції за період, визначений у запиті, кредитна спілка направляє Держфінмоніторингу України довідку про відсутність таких фінансових операцій, з посиланням на дату та номер запиту.

Довідка на запит про надання інформації щодо відстеження (моніторингу) здійснених фінансових операцій, надсилається у строк, який не перевищує п'яти робочих днів після отримання суб'єктом запиту.

Така довідка на запит про надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій, які будуть здійснені, надсилається у строк, який не перевищує п'яти робочих днів після закінчення визначеного у запиті періоду.

Довідка про відсутність фінансових операцій за період, визначений у запиті, направляється до Держфінмоніторингу України у вигляді довідки, яка підписується головою правління кредитної спілки або відповідальною особою, рекомендованим листом з повідомленням про вручення, або кур'єрським, або фельд'єгерським зв'язком. Часом та датою отримання Держфінмоніторингом України довідки є час та дата, які зазначені на повідомленні про вручення.»

Зрозуміло, що такі зміни необхідно затвердити наказом голови правління і обов'язково ознайомити з ними працівників кредитної спілки.

Кредитна спілка «_____»

м. _____

07.05.2012

НАКАЗ

З питань організації первинного фінансового моніторингу

На виконання вимог Наказу Міністерства Фінансів України від 02.04.2012 № 423, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 квітня 2012 р. за N 601/20914 «Про затвердження Порядку надання інформації щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій»

НАКАЗУЮ:

Оновити Правила проведення фінансового моніторингу на 2011-2012 р.р. шляхом викладення розділу 13 Правил в новій редакції – Додаток до даного Наказу.

Відповідальному працівнику забезпечити ознайомлення працівників які задіяні у проведенні фінансового моніторингу з правилами протягом трьох робочих днів.

Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Голова правління

КС «_____»

ПІБ

З наказом ознайомлені “___” _____ 20__ року

(посада) _____

(_____)

(підпис) (прізвище відповідального працівника)

(посада) _____

(_____)

(підпис) (прізвище особи, що тимчасово виконує обов'язки відповідального працівника)